

Analiza tržišta kredita u Republici Hrvatskoj

Kruljac, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:809782>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni prijediplomski studij

ANA KRULJAC

Analiza tržišta kredita u Republici Hrvatskoj

Market analysis of loans in the Republic of Croatia

Završni rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni prijediplomski studij
Poslovna ekonomija u turizmu i ugostiteljstvu
Studijski smjer: Menadžment u turizmu

Analiza tržišta kredita u Republici Hrvatskoj
Market analysis of loans in the Republic of Croatia

Završni rad

Kolegij:	Mikroekonomija	Student:	Ana Kruljac
Mentor:	Izv. prof. dr. sc. Daniel Dragičević	Matični broj:	ps25171/20

Opatija, travanj 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATJUA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Ana Kruljac

(ime i prezime studenta)

ps25171/20

(matični broj studenta)

Analiza tržišta kredita u Republici Hrvatskoj

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 27. lipnja 2024.

Ana Kruljac

(Potpis studenta)

Sažetak

Kredit je novčani iznos koji se daje korisniku od strane davatelja kredita, a dužnik je obvezan vratiti zajedno s kamatama. Svrha kredita je omogućiti osobama ili poduzećima korištenje kapitala za investicije ili poslovanje posuđivanjem novca od banaka. Osim banaka, postoje druge financijske i nefinancijske institucije koje su objašnjene u nastavku rada. Krediti se dijele na kratkoročne (do godinu dana), dugoročne (duže od godinu dana) i srednjoročne. Primjeri kratkoročnih kredita su eskontni, akceptni, kontokorentni, lombardni i druge vrste. Dugoročni krediti uključuju projektne, hipotekarni, investicijski i druge. Postoje i krediti za premošćivanje, veliki krediti, fiducijarni krediti i druge vrste. Kreditni rizik je vjerojatnost da dužnik neće podmiriti svoje obveze, a banka smanjuje taj rizik zahtijevajući kolateral, odnosno, sredstvo osiguranja vraćanja kredita. Kolateral je sekundarni izvor naplate kredita dok je prihod dužnika primarni izvor naplate. Cilj rada je detaljnije upoznavanje s dugoročnim i kratkoročnim kreditima te njihovim načinom korištenja. Uz to, provođenje analize zaduženosti građana i poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj kojom se dolazi do značajnih podataka koji ukazuju na loše financijsko stanje. Dolazi se do zaključka da su i građani i poslovni subjekti u visokim dugovima koji ukazuju na nisku financijsku moć, niske plaće te veliku potrebu za financiranjem od strane banaka.

Ključne riječi: kredit; vrste kredita; kolateral; rizik; kamate

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Pojmovno određenje kredita i finansijska okolina.....	3
2. Trajanje, funkcije i vrste kredita	7
2.1. Kratkoročni krediti	7
2.1.1. Eskontni kredit	8
2.1.2. Reeskont	8
2.1.3. Akceptni i avalni krediti	8
2.1.4. Kontokorentni kredit	10
2.1.5. Kratkoročni sezonski kredit, revolving kredit, kredit za povremena prekoračenja 11	
2.1.6. Lombardni kredit	12
2.1.7. Rambursni kredit	13
2.1.8. Potrošački – konzumni kredit	14
2.2. Dugoročni krediti.....	15
2.2.1. Hipotekarni kredit.....	17
2.2.2. Investicijski kredit.....	20
2.2.3. Projektni kredit	21
2.2.4. Građevinski (konstrukcijski) kredit	22
2.2.5. Sindicirani kredit.....	23
2.2.6. Dugoročni kredit za trajna obrtna sredstva.....	25
2.3. Ostale vrste kredita	25
2.4. Kreditni rizik	28
3. Trošak kreditiranja	29
3.1. Kolaterali vraćanja kredita	29
3.2. Vrste kamata kod bankovnih kredita	32
4. Analiza zaduženosti građana i poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj.....	34
Zaključak	42
Bibliografija	43
Popis ilustracija	44

Uvod

U ovom završnom rad obrađuje se tema Analize tržišta kredita u Republici Hrvatskoj, govorit će se prvenstveno o samom pojmu kredita, financijskoj okolini koja uključuje financijska i nefinancijska poduzeća, o trajanju i vrstama kredita koje se dijele na kratkoročne i dugoročne vrste kredita. Rad obrađuje troškove kreditiranja, kolaterale, vrste kamatnih stopa te se na kraju prikazuje analiza zaduženosti građana i poslovnih subjekata u Hrvatskoj. Rad se sastoji od uvoda, četiri glavna poglavlja i zaključka.

Pri izradi završnog rada korištena je metoda analize s kojom su se procjenjivali određeni podaci zaduženosti građana i poslovnih subjekata u Hrvatskoj. Također, korištena je i metoda komparacije gdje su se analizirani podaci uspoređivali u zadanom vremenskom razdoblju. Predmet rada, kako je ranije navedeno je analiza tržišta kredita u Republici Hrvatskoj. Krediti kao dio bankarskog poslovanja su ključan element koji banci ostvaruje profit, a s druge strane korisnicima kredita daje mogućnost dodatnog financiranja. U Hrvatskoj veliki broj građana koristi kredite, ovisno o svojim potrebama stoga je ovo aktualna tema koja na kraju i analizira postotak zaduženosti. Svrha ovog rada je približiti čitatelju temu kredita te same vrste kredita i upoznati ga sa financijskim stanjem građana i poslovnih subjekata Republike Hrvatske.

Prvo poglavlje naziva *Pojmovno određenje kredita i financijska okolina* govori o povijesti kredita, definiciji kredita te financijskoj okolini, odnosno, o financijskim koje se dijele na Središnju banku, depozitne – kreditne institucije i nedepozitne financijske institucije te se govori o nefinancijskim institucijama koje su prisutne na kreditnom tržištu.

Drugo poglavlje pod nazivom *Trajanje, funkcije i vrste kredita* govori o opće poznatoj činjenici da postoje dugoročni krediti koji traju više od jedne godine, najčešće od pet do sedam i kratkoročni krediti koji traju do godinu dana. U novije vrijeme razvijeni su i srednjoročni krediti koji imaju karakteristike dugoročnih i kratkoročnih kredita. Svaka pojedina vrsta kredita ima nekoliko svojih podvrsta koje su navedene u nastavku rada. Srednjoročni krediti nisu točno definirani, ali imaju karakteristike dugoročnih i kratkoročnih kredita, no svim vrstama je zajedničko nekoliko funkcija te su neke od tih utjecaj na međunarodnu razmjenu, osiguranje likvidnosti, funkcija posredovanja i druge.

Nadalje, treće poglavlje pod nazivom *Trošak kreditiranja* upoznaje čitatelja s najvažnijim troškovima poput kolaterala i kamata. Kolaterali su važni jer su oni sredstvo osiguranja naplate

kredita, a kamate su naknada za korištenje kredita. Kamate ovise o kamatnoj stopi kojih ima nekoliko vrsta te čitatelj ima mogućnost upoznati se s njima u nastavku rada.

Četvrto poglavlje, ujedno i zadnje poglavlje nosi naziv *Analiza zaduženosti građana i poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj*. U ovom poglavlju su obrađeni aktualni podaci s internetskih stranica Hrvatske Narodne Banke i Financijske agencije te analiza zaduženosti građana obuhvaća trogodišnje razdoblje, točnije od 2020. do 2022. godine. Iz navedene analize je moguće uočiti koje su vrste kredita građani najviše koristili kroz godine te koliko iznosi zaduženost po pojedinim vrstama kredita. Isto tako, napravljena je analiza zaduženosti građana po županijama Republike Hrvatske. Uz tu analizu rad još obrađuje i zaduženost poslovnih subjekata. Analiza zaduženosti poslovnih subjekata se sastoji od analize za svaku pojedinu vrstu subjekta, točnije, za mikro poduzeća, mala, srednja i velika poduzeća. Iz ove analize je moguće zaključiti koliko su poslovni subjekti zaduženi te koje vrste kredita oni koriste.

Na kraju ovog rada nalazi se zaključak kojim se dolazi do određenih spoznaja i znanja o svim vrstama kredita, njihovu korištenju, kamatama i kolateralima te do spoznaja o stvarnoj zaduženosti i financijskom stanju Hrvatskih građana i poslovnih subjekata.

1. Pojmovno određenje kredita i financijska okolina

Kredit je plasman sredstava banke klijentu po definiranim uvjetima: trajanju, kamatnoj stopi, naknadi, valuti i elementima osiguranja.¹ Korisnik kredita je obvezan vratiti taj iznos, zajedno s dogovorenom kamatom, unutar određenog vremenskog perioda i pod određenim uvjetima. Povijest kredita zabilježena je još u drevnim civilizacijama kao razmjena sredstava, gdje su si ljudi međusobno posuđivali određene vrijednosti na određeni period. Prvi krediti su bili u obliku robe, koju bi dužnik vraćao vjerovniku nakon isteka određenog vremena. Kroz vrijeme način kreditiranja se promijenio jer se danas ne posuđuje roba, već novac, isto tako, danas su poznate razne vrste kredita koje omogućuje financijska institucija poput banke. Uz to, na današnje vrste kredita, osim iznosa koji se posudio moraju se vratiti i kamate, odnosno, njegova cijena.

Mnoga istraživanja ukazuju na to kako krediti imaju povoljan utjecaj na ekonomski rast i razvoj, upravo zato jer potiču proširenje raznih poslova i poduzeća te samim tim se povećava konkurencija na tržištu. Međusobna natjecanja između poduzeća zahtijevaju i financijsku potporu, ponekad je to iz vlastitih izvora, a najčešće je iz tuđih izvora. Širenje poslovanja je dovelo do toga da se danas krediti odobravaju uglavnom svima, a ne samo detaljno provjerenim korisnicima. Kredit omogućuje kupnju robe za proizvodnju ili potrošnju kada nema dovoljno novca, posebno u trenutcima slabosti ekonomije, a vraćanje kredita se odvija kada ekonomija postane jača. Svrha kredita je da omogući osobi ili poduzeću da koriste kapital koji im trenutno nedostaje za investicije, poslovanje ili nešto drugo putem posuđivanja od onih koji imaju višak sredstava, u najčešćim slučajevima su to banke. Banke ulažu svoj novac kroz kreditiranje drugih, uz naknadu u obliku kamate.

S druge strane, korisnici kredita ostvaruju svoj cilj zbog kojeg su i uzeli kredit koristeći sredstva koja trenutno nemaju uz obvezu vraćanja glavnice i plaćanja kamate kao naknade za korištenje tuđeg kapitala. Kao što je već spomenuto, banke su glavne institucije kada se radi o kreditu, no uz njih u financijskoj okolini poduzeća ili pojedinca postoje i druge financijske institucije. Financijske institucije specijalizirane su poduzeća koja svojim svakodnevnim djelovanjem prikupljaju novčana sredstva, usmjeravaju ih u financijske plasmane i obavljaju financijske usluge, omogućavajući razmjenu novčanih sredstava između sudionika financijskih tržišta.² Financijske institucije se razlikuju od ostalih, nefinancijskih poduzeća po tome što se

¹ Gregurek i Vidaković, *Bankarsko poslovanje*, 170.

² Leko i Stojanović, *Financijske institucije i tržišta*, 33.

bave nematerijalnom financijskom imovinom, točnije, novčanim oblicima i financijskim instrumentima koji predstavljaju novac i financijsku imovinu.

Za razliku od nefinancijskih poduzeća, financijske institucije imaju relativno malo materijalne imovine s obzirom na to da se njihova glavna djelatnost bazira na trgovini financijskom imovinom. Govoreći o financijskim institucijama na tržištu postoje određene vrste istih te su neke tek nedavno zakonski ustrojene na hrvatskom tržištu, glavne institucije prema literaturi su³:

- SREDIŠNJA BANKA (centralna, emisijska)
- DEPOZITNE – KREDITNE INSTITUCIJE
 1. Banke
 2. Depozitne štedne institucije
- NEDEPOZITNE FINANCIJSKE INSTITUCIJE
 1. Ugovorne štedne institucije
 2. Investicijski fondovi – Fondovi zajedničkih ulaganja
 3. Financijske kompanije (Interne banke) i konglomerati
 4. Specijalne državne i privatne financijske institucije
 5. Investicijske banke, brokeri i dealeri
 6. Ostale financijske institucije

Prema ovoj podjeli, postoje dvije vrste središnje banke. Centralna središnja banka je institucija koja obično ima monopol nad emisijom nacionalne valute i odgovorna je za vođenje monetarne politike zemlje.⁴ Njezine glavne funkcije uključuju kontrolu ponude novca i kamatnih stopa kako bi se postigla stabilnost cijena i potaknuo gospodarski rast. Emisijske banke su one institucije koje su ovlaštene izdavati novac u određenoj nacionalnoj valuti, često, ali nije uvijek slučaj da centralna banka djeluje kao emisijska banka. Glavne funkcije emisijske banke su da osigura dovoljnu količinu novca u opticaju jednog gospodarstva te da održi stabilnost valute. Također, nadgleda i kontrolira proces izdavanja novca kako bi se spriječilo krivotvorenje i osigurala pouzdanost novčanog sustava.

Nadalje, tu su depozitne – kreditne institucije pod koje spadaju banka i depozitne štedne institucije. Pod pojmom banke se podrazumijeva financijska ustanova koja zaprima depozite te daje kredite, kao takva uključuje poduzeća poput kreditnih unija, poslovnih banaka, štedno – kreditnih zadruga i uzajamnih štednih banaka. Funkcija banaka se temelji na stvaranju

³ Leko i Stojanović, *Financijske institucije i tržišta*, 35.

⁴ Ibidem, 36.

financijskih usluga koje su potrebne korisnicima. Poslovi banke se dijele na neutralne, indiferentne ili komisijske bankarske poslove, aktivne ili kreditne bankarske poslove, pasivne ili mobilizacijske bankarske poslove i vlastite bankarske poslove.⁵

Neutralni bankarski poslovi obuhvaćaju platni promet, mjenjačke poslove te različite komisijske poslove. Aktivni bankarski poslovi bi podrazumijevali kreditne poslove o kojima će se detaljnije govoriti u radu i investicije banaka. To su poslovi koji utječu na aktivu banke sa svrhom ostvarivanja prihoda.⁶ Vlastiti bankarski poslovi su poslovi u kojima banka ne posluje s klijentom, već obavlja razne poslove u svoje ime i za svoj račun, neki od poslova su trgovanje na novčanim tržištima, novčana ulaganja i slično. Pasivni bankarski poslovi podrazumijevaju depozitne poslove, točnije, poslove kojima je svrha nabaviti dodatna novčana sredstva.

Depozitne štedne institucije uključuju štedionice, kreditne ili potrošačke zadruge, kreditne unije, štednokreditne kooperative, hipotekarne štedionice, poštanske štedionice, stambene štedionice i stambena društva i slično. Uz navedene depozitne institucije postoje i nedepozitne pa prema gore navedenoj podjeli ovih institucija, postoje ugovorne štedne institucije te pod njih spadaju osiguravatelji života i imovine, institucije zdravstvenog osiguranja te privatni i državni mirovinski fond. Investicijski fondovi su kanali putem kojih se štednja velikog broja pojedinačnih investitora može usmjeriti u dionice, obveznice ili kratkoročne vrijednosne papire na tržištu novca.⁷

Sljedeća vrsta nedepozitnih institucija su interne banke kao odjeli unutar velikih korporacija koji pružaju bankarske usluge unutar takve organizacije, također tu su i konglomerati, odnosno, velike korporacije koje posluju u različitim industrijskim sektorima, no mogu pružati različite financijske usluge, primjerice, osiguranja, investicijskog bankarstva, upravljanja imovinom i druge slične usluge. Pod specijalne državne i privatne financijske institucije spadaju eksportne, razvojne, poljoprivredne, stambene, studentske institucije. Kao sljedeća vrsta tu su investicijske banke, brokeri i dealeri. Investicijske banke su institucije koje pružaju financijske usluge korporacijama, institucionalnim investitorima i vladama, glavne zadaće su investicijsko bankarstvo, trgovanje vrijednosnim papirima, upravljanje imovinom.

Brokeri su dio nedepozitnih institucija jer su oni posrednici koji omogućuju trgovinu između kupaca i prodavatelja financijskih instrumenata, njihova glavna zadaća je povezivanje kupaca i prodavatelja te izvršavanje transakcije u ime svojih klijenata. Dealeri mogu biti trgovci, investicijske banke i druge financijske usluge jer oni sudjeluju u trgovini financijskim

⁵ Gregurek i Vidaković, *Bankarsko poslovanje*, 20.

⁶ Ibidem, 20.

⁷ Klačmer Čalopa i Cingula, *Financijske institucije i tržište kapitala*, 103.

instrumentima poput dionica, obveznica, valuta ili robe. Zadnji segment nedepozitnih institucija su ostale financijske institucije pod koje spadaju burze vrijednosnica, mjenjačnice, trgovci devizama, valutama i plemenitim kovinama, financijski savjetnici i slično. Zatim slijede vlastiti bankarski poslovi te su to poslovi koje banka obavlja za sebe, u svoje ime i za svoj račun. Cilj takvih poslova je profit.

Pod vlastitim poslovima banke se podrazumijevaju burzovne špekulacije, odnosno, banka kupuje i prodaje vrijednosne papire na burzi kako bi ostvarila profit, uz taj posao tu su još i arbitražni poslovi ili sudjelovanja u dioničarskim društvima. Arbitražni poslovi su prodaja i kupnja deviza, vrijednosnih papira i valuta kako bi se ostvarila dobit u razlici između prodajne i kupovne cijene. Na kraju postoje neutralni bankarski poslovi, točnije, oni poslovi u kojima se banka javlja kao posrednik te u toj vrsti poslova banci pripada dogovorena provizija. Pod ovu vrstu poslova spadaju otvaranje akreditiva ili izdavanje i posredovanje kod vrijednosnih papira, preuzimanje jamstava, kupnja i čuvanje i upravljanje vrijednostima.

2. Trajanje, funkcije i vrste kredita

Prema vremenu trajanja kredita, opće je poznato da oni mogu biti dugoročni i kratkoročni, ovisno o roku dospijea. dugoročno kreditiranje predstavlja financiranje na rok dulji od pet godina.⁸ Zna se dogoditi da se produže na deset pa čak i na trideset godina. Vrste dugoročnih kredita koje će se obraditi u ovom radu su hipotekarni, investicijski, projektni, građevinski, sindicirani kredit te dugoročni kredit za trajno obrtna sredstva. Kratkoročni krediti ili kratkoročno kreditiranje traje do godinu dana te ovakva vrsta kredita nije za poduzeća upravo zbog kratkog roka dospijea. Vrste kratkoročnih kredita o kojima će se nešto više reći dalje u radu su eskontni kredit, reeskont, akceptni i avalni kredit, kontokorentni kredit, kratkoročno sezonski, revolving, krediti za povremena prekoračenja, lombardni, rambursni te na kraju potrošačko – konzumni kredit.

U novije vrijeme, pojavili su se i srednjoročni krediti koji imaju rok otplate od dvije do pet godina, no upravo zato jer ne postoje srednjoročna sredstva kojima bi se objasnila ova vrsta, objašnjava se njihovom namjenom. Kod odobravanja ove vrste kredita, a i kod vraćanja imaju elemente i dugoročnih i kratkoročnih kredita. Njihova namjena se očituje u kupnji trajnih potrošnih dobara, financiranju malih investicija i slično. Srednjoročni krediti mogu biti temeljni na zalozima opreme, kreditima osiguravajućih društava te kreditima koje nude proizvođači opreme. Pri tome, troškovi ovih kredita uključuju kamate i naknade za rezervaciju sredstava.

2.1. Kratkoročni krediti

Kako je već ranije navedeno, kratkoročni krediti su oni krediti koji imaju rok dospijea do godine dana. Koriste se najčešće za pokrivanje kratkoročnih financijskih potreba poslovnih subjekata ili fizičkih osoba poput plaćanja računa, pokrivanja nepredviđenih troškova i kupovine neke robe. Zadaća kratkoročnih kredita je održavanje likvidnosti i podmirivanje tekuće proizvodnje i prometa tako što nadoknađuju obrtna sredstva poduzeća koja se koriste u skladištenju, prijevozu, proizvodnji i sl. Na ovakvu vrstu kredita se ne zahtijeva kolateral, odnosno, osiguranje ili jamstvo, ali kamatne stope su generalno nešto veće u odnosu na dugoročne kredite zbog većeg rizika za vjerovnika i zbog kraćeg razdoblja otplate.

⁸ Gregurek i Vidaković, *Bankarsko poslovanje*, 178.

2.1.1. Eskontni kredit

Eskontni kredit je kratkoročni aktivni bankarski posao u kojem banka eskontira nedospjele mjenice odbijajući unaprijed od mjeničnog iznosa kamate do dospjeća, eskontnu proviziju i stvarne troškove, a podnositelju mjenice u eskont isplaćuje čisti iznos eskonta.⁹ Kod ove vrste kredita postoji eskontna ili diskontna stopa pod kojom se smatra kamatna stopa središnje banke koju ona sama zaračunava pri odobrenju kredita drugim bankama. Eskont je iznos kamata koje se odbijaju od nominalnog iznosa mjeničnog ili drugog potraživanja kako bi se dobio čisti iznos eskonta, tj. vrijednost nedospjelih potraživanja u trenutku njihova otkupa.¹⁰ Ova vrsta kredita se često koristi za poboljšanje likvidnosti poduzeća i financiranje kratkoročnih potreba.

2.1.2. Reeskont

Reeskont je kratkoročno zaduživanje banaka kod središnje banke ili drugih poslovnih banaka na osnovi mjenica koje su prethodno same eskontirale.¹¹ Ovim kreditom se zasniva kreditni odnos u kojem je banka već otkupila mjenice od klijenta, podnosi te mjenice drugoj banci kako bi dobila novac. Druga banka isplaćuje iznos reeskonta, uz obvezu da prva banka plati svoj dug po reeskontu kada mjenica dospije. Banke se koriste reeskontom kada imaju problema s likvidnošću, kada žele ostvariti profit na razlici između eskontnih stopa i kamatnih stopa kod reeskonta. Također se koriste ovom vrstom kredita kada žele prenijeti mjenicu na drugu banku kako bi bila manje opterećena naplatom istih. Postoji mogućnost da se eskontni i reeskontni krediti zajedno grupiraju te da budu odobreni od strane više banaka ukoliko su na mjenicama vrlo visoki iznosi.

2.1.3. Akceptni i avalni krediti

Akceptni kredit je kratkoročan kredit koji izdaje banka kada akceptira, odnosno, prihvati mjenicu svog komitenta, drugim riječima, dužnika. Kada se banka potpiše na mjenicu dužnik se tada obvezuje na plaćanje mjeničnog iznosa kao glavni dužnik. Ovakvu vrstu kredita banka odobrava samo sigurnim i provjerenim korisnicima čije poslovanje dobro poznaju i s kojima duži vremenski period posluju. Akceptni kredit se traži u robnom prometu, najviše u međunarodnom robnom prometu. Nakon što se komitent dogovori s bankom oko kredita na

⁹ Leko i Stojanović, *Financijske institucije i tržišta*, 135.

¹⁰ Ibidem, 134.

¹¹ Ibidem, 138.

temelju ugovora se dalje utvrđuju segmenti traženog kredita poput roka trajanja kredita, iznos do kojeg dužnik može trasirati mjenice na banku, visina provizije i druge elemente povodom kojih se sklapa ugovor. Akceptni i avalni krediti su nenovčani krediti preuzimanja obveze na osnovi mjenice, kojima se banka neizravno obvezuje na komitentov račun.¹²

Za ove vrste kredita banka ne daje novac, već pruža svoj akcept li aval na mjenicu te na temelju toga posuđuje svoj bonitet (pojam koji označuje kvalitetu, poslovnu i kreditnu sposobnost poslovnih subjekata i fizičkih osoba) i platežnu moć komitentu te se s time povećava sama kvaliteta mjenice. Mjениčno jamstvo ili aval je izjava kojom neka osoba svojim potpisom na mjenici jamči da će onaj za koga jamči ispuniti mjeničnu obvezu.¹³ Komitent ne plaća kamate, nego plaća akceptnu proviziju za posuđivanje boniteta. Banka svom dužniku određuje limit akceptnog kredita i akceptnu liniju po kojoj se odobrava da sam dužnik ili netko u njegovo ime trasira mjenice sve do iskorištenja kredita.

Prihvata mjenice je pisana izjava kojom se potvrđuje obveza plaćanja trasiranih mjenica. Kada se izdaje trasirana mjenica, tada trasant (banka) poziva trasata (dužnika) da isplati iznos koji je naveden na mjenici remitentu ili bilo kojem drugom imaocu mjenice. Trasat ima mogućnost platiti mjenicu, no ukoliko je ne prihvati nije ju dužan platiti jer tek kad se prihvati tada se objavljuje da postoji novčana obveza koja se treba platiti. Nakon prihvata mjenice, remitent je siguran da će mu se mjenica isplatiti. Uz akcept mjenice, postoji i bankovni akcept gdje se banka obvezuje da će na jedan određeni dan isplatiti mjenični iznos imaocu mjenice. Svrha bankovnog akcepta je davanje mjenici kvalitetu kao kreditnom instrumentu i kao zamjeni za novac.

Kredit s bankovnim akceptom se pretežito koristi pri plaćanju robe ili usluga. Nadalje, avalni kredit je davanje mjeničnog jamstva korisniku kredita na mjenične obveze do onog trenutka kada se otplati ugovorom određeni avalni limit. Kada banka avalira mjenicu, obvezuje se da će ona platiti mjenicu kao jamac, isključivo u slučaju da korisnik kredita ne plati. Najčešća primjena ovog kredita je u međunarodnoj razmjeni kada se uvoznici daju avali na mjenice pri uvozu robe na kredit.

¹² Ibidem, 138.

¹³ Ibidem, 141.

2.1.4. Kontokorentni kredit

Kredit po tekućem računu (kontokorentni kredit) je takva vrsta kratkoročnog kredita koji banke odobravaju svojim komitentima (poduzećima i građanima) na njihovom tekućem računu.¹⁴ To je odobreni iznos koji klijent može koristiti kao „minus“ na svom tekućem računu ako na njemu nema dovoljno sredstava. Kako bi korisnik mogao dobiti ovakvu vrstu kredita, mora potpisati poseban ugovor s bankom u kojem se definiraju točni uvjeti kreditiranja. Neki od tih uvjeta su provizija, iznos kredita, rok trajanja kredita, visina aktivne i pasivne kamate po kontokorentu, uvjeti otkazivanja kredita. Način vraćanja kredita je uplaćivanje financijskih sredstava na tekući račun. Iako je kredit po tekućem računu formalno bez pokrića, on je u suštini s pokrićem, jer svaki priljev novca na tekući račun predstavlja otplatu kredita.¹⁵

Što se tiče kamatnih stopa, banka na iskorišteni dio kredita zaračunava aktivnu kamatnu stopu, a pasivnu kamatnu stopu zaračunava na pozitivan saldo, odnosno, na stanje na tekućem računu gdje klijent ima više sredstava nego što je potrebno za pokrivanje trenutnih obveza. Ukoliko korisnik ima neiskorišteni dio kredita, tada banka naplaćuje proviziju. S obzirom da banka cijelo vrijeme prati poslovanje korisnika i njegov račun, ovakav kredit se često odobrava bez kolaterala. Ponekad se kao sredstvo vraćanja kredita može koristiti mjenica. Odobravanje kredita je vrlo brzo i jednostavno jer ne zahtijeva mnogo dokumentacije i procesa odobravanja stoga je to jedan od najčešćih kratkoročnih kredita koje banka izdaje svojim korisnicima. Između banke i nosioca kredita zaključuje se ugovor u kojem se ugovaraju osnovni uvjeti odobrenog kredita kao što su¹⁶: iznos odobrenog kredita, rok trajanja kredita, visina aktivne i pasivne kamate po kontokorentu, iznos provizije, uvjeti otkaza kredita, način valutiranja.

Primjena ovih kredita nije planirana za financiranje stalnog poslovanja, već se koristi kada je to nužno potrebno, na primjer kod pokrića za otvaranje akreditiva, za davanje avansa i slično. U praksi se može primijetiti dva postupka kontokorentnog kredita, a to su američki i europski postupci. Govoreći o američkom postupku, sredstva odobrenog kredita se evidentiraju na dugovnoj strani aktivnog tekućeg računa vlasnika dok se istovremeno sredstva evidentiraju na potražnoj strani drugog tekućeg računa istog vlasnika, koji se smatra pasivnim računom. Na pasivnom tekućem računu, iznos odobrenog kredita kombinira se s ostalim sredstvima koja

¹⁴ Marković, I.: *Financiranje - Teorija i praksa financiranja trgovačkih društava*, 61.

¹⁵ Ibidem, 61.

¹⁶ Katunarić, A.: *Banka – principi i praksa bankovnog poslovanja*, 256.

poduzeće prima putem prihoda od poslovanja i drugih izvora, stvarajući tako jedinstvenu imovinu.

Korisnik kredita plaća kamatu na cjelokupni iznos kredita od dana kada se kredit odobrio, neovisno o iznosima i načinima na koje se koristi. Ovaj postupak ne zahtjeva plaćanje kreditne provizije. S druge strane, postoji i europski postupak kontokorenta gdje je za vrijeme trajanja kredita, korisnik kredita ponekad dužnik, a ponekad vjerovnik, odnosno, davatelj kredita. U ovom postupku se to događa zbog dnevnih priljeva i odljeva financijskih sredstava na tekućem računu. Banka korisniku osigurava sredstva kontokorentnog kredita u svojoj kreditnoj moći te izvršava plaćanja prema zahtjevima korisnika do iznosa odobrenog kredita. U ovom slučaju korisnik plaća kamatu na one dijelove kredita koje je iskoristio u periodu od početka korištenja pa do obračuna. Na onaj dio kredita koji nije iskoristio plaća nisku kamatnu proviziju koja se zaračunava od dana odobrenja kredita.

2.1.5. Kratkoročni sezonski kredit, revolving kredit, kredit za povremena prekoračenja

Kratkoročni sezonski kredit se odobrava poslovnim subjektima koji imaju sezonski karakter poslovanja kako bi im se pomoglo u financiranju aktivnosti tijekom razdoblja jake sezone i velike potražnje. Glavni cilj ove vrste kredita je omogućiti korisnicima likvidnost kada za to pokažu potrebu. Sezonski krediti se najčešće vraćaju upravo nakon sezone iz prihoda koji su dobiveni financiranom djelatnošću od strane banke. Zatim slijedi revolving kredit, odnosno, kredit bez roka dospijeca kojim se uglavnom financiraju kratkoročna poslovna aktivnost na način da banka korisniku omogući okvirni iznos novca.

Revolving kredit je kratkoročni neosigurani kredit koji se automatski obnavlja, produžava do maksimalno ugovorenog iznosa za utvrđeno vremensko razdoblje.¹⁷ Omogućeni novac se može koristiti u bilo kojem trenutku u obliku stalnih kratkoročnih kredita. Nakon što se iskoristi za poslovnu aktivnost i nakon što se naplati, kredit se automatski vraća na ono početno stanje iznosa te se ponovo može financirati neki poslovni poduhvat. Upravo iz tog razloga se ova vrsta kredita vrlo često pretvori u srednjoročni kredit te se također još naziva i otvorenim kreditom. Kako bi si banka osigurala takva sredstva, ona obračunava i kamatu, tzv. *commitment fee*, to jest, naknadu za kreditnu liniju. Navedenu naknadu korisnik kredita je dužan plaćati i u trenutcima kada kredit ni ne koristi. *Commitment fee* je obično 0,5 do 1% osiguranog iznosa.¹⁸

¹⁷ Marković, I.: *Financiranje - Teorija i praksa financiranja trgovačkih društava*, 56.

¹⁸ Leko i Stojanović, *Financijske institucije i tržišta*, 143.

Sljedeća vrsta o kojoj će se govoriti je kredit za povremena prekoračenja po tekućem računu ili *overdraft* kredit. Ovaj kredit omogućuje lakše financiranje poslovnih potreba jer su novčana sredstva uvijek dostupna te se mogu koristiti do odobrenog iznosa prekoračenja. Prilikom uplate sredstava na račun vrši se povrat posuđenih sredstava.

Kamatna stopa se za svakog korisnika utvrđuje posebno, a samo se obračunava na iznos koji se iskoristio. Kako bi se korisniku odobrio ovaj kredit jedini uvjeti koje mora ispunjavati su da ima stalna primanja novaca na svoj tekući račun. S obzirom na vrlo jednostavan uvjet, u Hrvatskoj veliki broj građana koristi ovakvu vrstu kredita te su spremni plaćati malo višu kamatnu stopu, nego da traže neku drugu vrstu kratkoročnih kredita. Nezaposlene osobe ili studenti nemaju pravo na ovo prekoračenje jer nemaju kontinuirana primanja, no mogu imati otvoren tekući račun na temelju kojeg su samo uključeni u financijski sustav.

2.1.6. Lombardni kredit

Lombardni kredit potječe iz talijanske regije Lombardije gdje su tadašnji bankari i mjenjači novca davali kredite uz zalog imovine koja je najčešće bila drago kamenje ili vrijednosni papiri. To je vrsta kratkoročnih kredita koji se odobrava uz depozit visokovrijednih pokretnih stvari koje služe kao jamstvo za vraćanje duga. Vjerovnik i dužnik sklapaju ugovor o kreditu te na osnovi ugovora se zadužuje dužnikova određena imovina, a vjerovnik zadržava tu imovinu i ima pravo ukoliko mu se kredit ne vrati, namiriti svoja potraživanja prodajom dužnikove imovine. Dužnik iako je založio svoju imovinu i dalje ostaje vlasnik.

Kako kreditor ima pravo namiriti ono glavno potraživanje, a to je dati kredit, isto tako ima pravo da od prodane imovine namiri i ostale troškove poput kamata i čuvanja založene imovine. Dužnik ima pravo na dobivanje svoje imovine nazad u onom trenutku kada otplati kredit, no ukoliko dužnik nije iz nekog razloga u mogućnosti otplatiti kredit, banka ne smije zadržati njegovu imovinu, već ju mora prodati na aukciji. Prodajom imovine namiruje svoje potraživanje od dužnika, a ostatak novaca koji je dobiven na javnoj dražbi predaje dužniku. Prednost financiranja lombardnim kreditom je ta što vlasnici založene vrijednosti dolaze do novčanih sredstava bez prodaje jamčevine.¹⁹

U praksi se kredit odobrava u nižem postotku od njene tržišne vrijednosti, uobičajeno je to od 60% do 90% zbog mogućnosti pada tržišne vrijednosti založene imovine te se na takav način banka zaštićuje. U slučaju pada vrijednosti imovine, banka ima pravo tražiti od dužnika da

¹⁹ Marković, I.: *Financiranje - Teorija i praksa financiranja trgovačkih društava*, 60.

nadoplata tu razliku u vrijednosti te također ima pravo tražiti naplatu troškova čuvanja imovine. Ono što dužnik može lombardirati, odnosno, zadužiti su umjetnine, već spomenuti vrijednosni i komercijalni papiri, zlato i predmeti od dragocjenih kovina. Govoreći o vrijednosnim papirima, u ovom kontekstu se mogu zadužiti oni vrijednosni papiri kojima se svakodnevno u razvijenim zemljama trguje na burzama.

Rokovi lombardnih kredita su izrazito kratki, od nekoliko dana do ili tjedana do tri mjeseca pa se nazivaju i „*kreditima iz nužde*“.²⁰ Banke kod ovog kredita ne ispituju kreditnu sposobnost korisnika jer im ne predstavlja rizik upravo iz razloga što je vraćanje kredita osigurano založenom imovinom. Lombardiranjem se zaključuje ugovor između banke i zajmotražioca u kojem su precizirani najznačajniji elementi, kao što su²¹: rok vraćanja ili otkup založenog predmeta, visina kredita, kamatna stopa i sl.

Na lombardne kredite se obračunava lombardna kamatna stopa, a kako bi se odredila stopa banke prate relombardnu stopu središnje banke na relombardne kredite koje je dala drugim bankama. Relombard je pasivna aktivnost zaduživanja banaka kod središnje banke i drugih financijskih institucija na kraći vremenski period na temelju prije odobrenih lombardnih kredita. Razlozi zašto banke podliježu ovakvom zaduživanju su često problemi s likvidnošću ili zarada pošto su lombardne stope više od relombardnih kamatnih stopa.

2.1.7. Rambursni kredit

Rambursni krediti posebna su vrsta kratkoročnih akceptiranih kredita koje banke odobravaju na osnovi robnih dokumenata prenesenih na njih.²² Banke odobravaju ove kredite za uvoznika na način da prihvate mjenice za izvoznikovu korist te im se tako osigura naplata mjenice o dospijeću. Koriste se kada se uvozi roba na kredit iz prekomorskih zemalja gdje isporuka traje duže vremensko razdoblje, a poslovni partneri se ne poznaju.

Postoje dvije vrste ovog kredita, a one su indirektni ramburs i direktni ramburs. U slučaju indirektnog rambursa uz uvoznika, izvoznika i njihovih banaka tu postoji i treća strana, odnosno, treća banka koja se naziva rambursnom bankom te im je ona posrednik u transakciji. Pri realizaciji poslovne transakcije postoje koraci koje uvoznik i izvoznik trebaju napraviti kako bi svatko od njih dobio ono što želi, to jest, uvoznik robu, a izvoznik novac. Prvo, uvoznik mora dati nalog banci s kojom posluje da nabavi akcept određene banke iz neke zemlje u korist

²⁰ Ibidem, 146.

²¹ Domančić i Nikolić: *Monetarne financije i financiranje razvoja*, 103. – 104.

²² Leko i Stojanović, *Financijske institucije i tržišta*, 148.

izvoznika, a na teret uvoznika. Nakon nabave akcepta, banka uvoznika dogovara ramburs te nakon toga se mora obavijestiti izvoznik koji onda mora adresirati robne dokumente na treću banku, odnosno, rambursnu banku. Robnim dokumentima se dokazuje da će se isporuka obaviti prema uvjetima koji su navedeni u ugovoru.

Nakon adresiranja robnih dokumenata, izvoznik trasira mjenicu i onda zajedno dokumente i mjenicu predaje rambursnoj banci. Sljedeći korak je da rambursna banka prihvati mjenicu na osnovi pokrića te ju dostavi banci koja posluje s izvoznikom. Njegova banka onda mu uručuje mjenicu. Zadnji korak poslovne transakcije je da uvoznik prvo dobije robne dokumente kada dostavi novac, odnosno, plati uvoz i na kraju dobije robu.

Indirektnim rambursom uvoznik je siguran da će mu roba biti isporučena točno prema odredbama u ugovoru, a izvoznik je siguran da će roba izdana na kredit biti plaćena. Nadalje, kada se govori o direktnom rambursu, tu ne postoji treća banka kao što je slučaj u indirektnom rambursu, već uvoznik trasira mjenicu u svojoj banci koja ju prihvaća te ju onda predaje izvozniku, nakon što joj uvoznik preda robne dokumente. Izvoznik plaća mjenicu o dospijeću u svojoj banci te dobiva robne dokumente kojima na posljertku i preuzima robu.

2.1.8. Potrošački – konzumni kredit

Potrošački – konzumni kredit je ujedno i kratkoročna i srednjoročna vrsta kredita jer ima rok otplate od jedne do pet godina. Ova vrsta kredita se odobrava korisnicima, uglavnom fizičkim osobama za nabavu dugotrajnih potrošnih dobara. Njegova ekonomska uloga jest u tome što se njime intenzivira potrošnja robe iznad kupovne moći potrošača koja rezultira iz one količine novca kojom oni u času kupnje raspolažu.²³ Dobra koja se najčešće financiraju ovim kreditom su automobili, bijela tehnika, plovila, namještaj, računala i sva ona dobra koja se mogu koristiti duži niz godina. S obzirom da je to vrsta dobara koja je skupa, vrlo često ljudi moraju štedjeti neko određeno vrijeme kako bi ih si priuštili, no uz ovaj kredit moguće je kupnju obaviti odmah.

Najčešća vrsta koja se koristi su krediti s otplatom rata gdje se dužniku odobrava određeni iznos novca te će on taj novac vraćati u određenom roku i određenom broju rata. Banke i ostale kreditne institucije mogu odobriti i namjenski novčani potrošački kredit, međutim on se kao takav može samo koristiti pri kupovini neke određene robe. U tom slučaju korisnik ne dobiva novčana sredstva za robu koju je izabrao, već banka ili neka kreditna institucija plaća robu za kupca na temelju predračuna. Osim financijskih institucija, ove kredite mogu odobravati i

²³ Katunarić, A.: *Banka - principi i praksa bankovnog poslovanja*, 242.

proizvođači ili trgovačke kuće potrošnih dobara prodajom svoje robe na otplatu u zadanim mjesečnim ratama u određenom vremenskom razdoblju. Sve institucije, poduzeća ili osobe koje izdaju ovaj kredit moraju imati odobrenje od strane Ministarstva financija koje se izdaje na tri godine. Potrošačko – konzumni krediti su snažan inicijator državne ekonomije jer potiču potrošnju, a samim time i proizvodnju. Središnje banke nadziru podatke o potrošačkom kreditu i njegovoj učestalosti korištenja zato jer je on važan element koji pokazuje stanje svih gospodarskih aktivnosti u državi. Sukladno tome, država onda regulira dostupnost kredita, visinu kamata i dužinu roka otplate i slično.

Ovaj kredit omogućuje da i kupci s raznim kupovnim moćima, oni s nižim, ali stabilnim prihodima, mogu sudjelovati u kupovini trajnih dobara, a ne samo oni s visokom kupovnom moći. U današnjem financijskom poslovanju, građanima su dostupni raznovrsni fizički financijski proizvodi, no oni najčešći su kartice. Iako su široko poznate kao kreditne kartice, one to uglavnom nisu jer ponekad samo služe kao zamjena za novac ili put do vlastitog novca. Ostali financijski proizvodi ili kreditni instrumenti su kuponi, čekovi, vaučeri i razni drugi predmeti.

2.2. Dugoročni krediti

Dugoročni krediti, kako je već ranije u radu spomenuto, su krediti koji imaju rok otplate veći od godine dana, točnije, rokovi su od pet do sedam godina. U nekim slučajevima rok otplate može doseći od deset do trideset godina. Dugoročni krediti se koriste za financiranje dužnikovih ulaganja u nova postrojenja za proizvodnju, ulaganja u proširenje postrojenja, izgradnju nekretnina, razvojne programe. Dugoročnim bankovnim kreditima se najčešće financira razvoj privrednih poduzeća, krupna državna ulaganja u razvoj, financiranje izgradnje i kupovine stambenih i poslovnih prostora.²⁴

Uzimajući u obzir za što se koriste dugoročni krediti, njihova namjena ima potrebu za velikim novčanim ulaganjima na duže vremensko razdoblje. Razdoblje iskorištavanja ulaganja i izgradnje su duga te su stoga i bankovni krediti takve prirode jer se iz njih najvećim dijelom takvi poduhvati financiraju. Neka od važnih obilježja dugoročnih kredita bi bila²⁵:

- novčana štednja je glavni izvor financiranja kredita
- viša kamatna stopa zbog većeg rizika

²⁴ Ibidem, 153.

²⁵ Ibidem, 153. i 154.

- visoki troškovi praćenja kredita (to se događa kada se ulaže u veliki iznos novca u projekte koji dugo traju kako bi se banka zaštitila od kreditnog rizika)
- složenija dokumentacija i procesi odobravanja kredita u odnosu na kratkoročne kredite
- ugovori su složeniji i stroži za korisnika kredita

2.2.1. Hipotekarni kredit

Hipotekarni kredit je nenamjenski, dugoročni, gotovinski kredit koji je odobren korisniku na temelju nekretnine kao jamstva da će kredit biti otplaćen. Hipoteka je pisani dokument kojim se vjerovniku omogućuje pravo zalog na nekretninu koja služi kao kolateral za vraćanje kredita. Založena nepokretna imovina (zemlja, zgrade, tvornice i sl.) se osigurava upisom u zemljišne knjige zvane gruntovnice.²⁶ Ovu vrstu kredita odobravaju banke, specijalne hipotekarne institucije te štedionice.

U praksi se odobravaju fizičkim osobama kao stambeni krediti koji su ujedno i najvažnija vrsta hipotekarnih kredita. Stambeni kredit je kredit koji klijent uzima ukoliko ima obvezu financirati kupnju, građenje i nadzor, rekonstrukciju nekretnine uz kupnju stana ili kuće ili refinanciranje postojećeg stambenog kredita.²⁷ Poduzećima se odobravaju kao poslovni hipotekarni krediti za koje moraju imati pokriće u nekretninama. Korištenje ovih kredita se očituje u kupnji i izgradnji kuće, kupnji zemljišta, stanova, apartmana i ostalih nekretnina, no isto tako se koriste i u rekonstrukciji, adaptaciji, dovršavanju zgrada i građevina. Također, njima se može kupiti i građevina koja je još u izgradnji, poslovnih prostora osim skladišta i proizvodnih pogona, a čak postoje i slučajevi gdje se hipotekarnim kreditom financira kupnja naftnih bušotina i rudnika.

Dužnik i vjerovnik kod ugovaranja kredita osiguravaju njegovo vraćanje sudskim postupkom upisa hipoteke u zemljišne knjige u sudskoj gruntovnici. Sudski postupak upise hipoteke se još naziva i intabulacija. Ukoliko dužnik ne otplaćuje svoj kredit i ne izvršava svoje obveze koje su određene ugovorom, tada vjerovnik ima pravo namiriti svoje potraživanje prodajom nekretnine na licitaciji. Kada se odobrava hipotekarni kredit, osim nekretnine i njene vrijednosti, kreditor isto tako obraća pažnju na ukupne prihode i obveze korisnika i na njegovu kreditnu sposobnost (sposobnost korisnika kredita da podmiruje svoje obveze u zadanim rokovima i dogovorenim iznosima). Uz to, gleda se vremensko razdoblje otplate kredita i dodatna jamstva jer je nekretnina koja se založila sekundarni izvor podmirenja kredita. Postoje iznimni slučajevi kada se ova vrsta kredita može odobriti uz zalog pokretnih sredstava koje imaju veliku novčanu vrijednost poput vjetroturbina, brodova i zrakoplova.

Hipotekarni krediti traju od dvadeset do trideset godina te se u mjesečnim ili godišnjim ratama otplaćuje glavnica kredita uz kamate. Na ove kredite se obračunava fiksna ili promjenjiva kamatna stopa. Promjenjiva stopa sastavljena je od referentnog kamatnjaka (*libor*,

²⁶ Katunarić, A.: *Banka - principi i praksa bankovnog poslovanja*, 260. - 262.

²⁷ Hrvatska poštanska banka, <https://www.hpb.hr/hr/stambeni-krediti-34/34> (pristupljeno: 09.08.2024.)

euribor, zibor) i fiksnog dodatka, a ovisi o kolateralu, iznosu i roku kredita, o vlastitom učešću, kreditnoj povijesti i ukupnom donosu dužnika s bankom.²⁸

²⁸ Leko i Stojanović, *Financijske institucije i tržišta*, 156.

Tablica 1 Prikaz maksimalno mogućih iznosa hipotekarnih kredita u RH

KREDITNA INSTITUCIJA	FIKSNE STOPE		
	MAX IZNOS (EUR)	NAJDUŽI ROK (MJ/GOD)	EKS – EFEKTIVNA KAMATNA STOPA (%)
Erste&Steiermärkische Bank d.d.	150.000,00	180 mj./15 god.	4,11
Karlovačka banka d.d.	300.000,00	240 mj./20 god.	4,52
OTP banka d.d.	150.000,00	240 mj./20 god	4,67
Istarska kreditna banka Umag d.d.	150.000,00	240 mj./20 god	4,72
Hrvatska poštanska banka d.d.	150.000,00	240 mj./20 god	4,91
Privredna banka Zagreb d.d.	150.000,00	300 mj./25 god.	4,92
Zagrebačka banka d.d.	250.000,00	240 mj./20 god	4,92
Croatia banka d.d	100.000,00	180 mj./15 god.	5,34
Agram banka d.d.	500.000,00	360 mj./30 god.	5,74
Podravska banka d.d.	250.000,00	240 mj./20 god	6,09
KentBank d.d.	250.000,00	180 mj./15 god.	6,33
Banka Kovanica d.d.	100.000,00	240 mj./20 god	6,70
Imex banka d.d.	150.000,00	180 mj./15 god.	6,80

Izvor: Izrada autora prema podacima HNB-a (pristupljeno: 02.05.2024.)

Prema podacima iz navedene tablice, može se zaključiti kako najveći iznos hipotekarnog kredita odobrava Agram banka d.d. s iznosom od 500.000,00 eura s rokom otplate od trideset godina s EKS od 5,74%, ujedno je to banka s najdužim rokom otplate dok su ostale od petnaest do dvadeset godina. Banka koja daje nešto manji iznos od Agram banke d.d., ali i dalje je veći iznos od ostalih banaka je Karlovačka banka d.d. koja odobrava kredit od 300.000,00 eura s rokom otplate od dvadeset godina i EKS od 4,52%. Kent bank d.d., Zagrebačka banka i Podravska banka d.d. odobravaju kredite od 250.000,00 eura. Od njih tri, Zagrebačka banka d.d. ima najmanju efektivnu kamatnu stopu od 4,92% dok druge dvije imaju preko 6%. Nadalje, vidljivo je kako šest banki iz ove tablice, točnije, Erste&Steiermärkische Bank d.d., OTP banka d.d., Istarska kreditna banka Umag d.d., Hrvatska poštanska banka d.d., Privredna banka Zagreb d.d. i Imex banka d.d. odobravaju maksimalni iznos svojih kredita od 150.000,00 eura. Rok otplate kod tih banaka je u prosjeku dvadeset godina. Croatia banka d.d. i banka Kovanica odobravaju najmanji iznos hipotekarnih kredita u odnosu na druge navedene banke u tablici u iznosu od 100.000,00 eura gdje Croatia banka d.d. ima EKS od 5,34%, a banka Kovanica ima nešto višu EKS od 6,70%.

2.2.2. Investicijski kredit

Investicijski kredit se odobravaju poduzećima kako bi se financirali poslovni poduhvati kojima je cilj povećanje proizvodnje dobara ili pružanja usluga. Neki od poslovnih poduhvata koji se mogu financirati ovom vrstom kredita su ulaganja u infrastrukturu poput luka, komunalnih objekata, prometnica ili energetske objekata, zatim ulaganja u proizvodna postrojenja i nove tvornice, u razne poslovne prostore. Dodatno, mogu se financirati troškovi kod pokretanja poduzeća, koristi se kao početni kapital kod realizacije investicijskih projekata. Pri odobravanju kredita, banka od dužnika zahtijeva da joj dopremi uz zahtjev za kredit i popratnu dokumentaciju koja se sastoji od elaborata te dokumentacija koja predstavlja dokaz da je investicija isplativa ukoliko se traži veliki iznos novca.

Kod manjih projekata pa samim time i manjih investicijskih kredita, banka zahtijeva samo poslovni plan. Uz sve zatražene dokumente, banka uzima u obzir veličinu i vrijednost poduzeća, financijska izvješća, reputaciju, proizvodnu i tržišnu snagu poduzeća, primjenu tehnologije, navedeno jamstvo za vraćanje kredita. U slučaju nabave sredstava potrebnih za rad, potrebno je ekonomsko objašnjenje ulaganja. Iznos kredita koji će se odobriti, uvelike ovisi o veličini ulaganja i sudjelovanju osobe koje ulaže. Kredit financira od 70% do 80% investicije dok ostatak financira investitor, odnosno, korisnik kredita. Kod investicijskog kreditiranja industrijske izgradnje, otplaćivanje kredita ovisi o efikasnosti i rentabilnosti cjelokupnog poslovanja korisnika investicijskog kredita, a ne o vrijednosti investicijskog objekta čija je izgradnja financirana investicijskim kreditom.²⁹

Izvori iz kojih investitor može financirati ostatak investicije proizlazi ili iz novčanih sredstava ili u obliku zemljišta. Uobičajeno rokovi za otplatu kredita su do dvije godine jer je te to neki vremenski okvir u kojem investicija treba biti završena. U međuvremenu, banka naplaćuje interkalarnu kamatu, to jest, kamate koje se naplaćuju od trenutka kada su novčana sredstva uplaćena na račun pa sve do dana kada kreće otplata prve rate kredita. Obveza banaka pri odobravanju ovog kredita je izabrati i utvrditi koji od prijavljenih projekata je najproduktivniji u smislu da prati tehnološki i znanstveni napredak. Uz to, mora uzeti u obzir čija će investicija potencijalno osvojiti tržište te tako osigurati isplativost ulaganja, a samim time i otplatu kredita. Nakon određenog perioda, uobičajeno nakon dvije godine počinje otplata kredita koji se otplaćuje prema otplatnom planu.

Glavnica se kreće otplaćivati nakon iskorištenja kredita, točnije nakon razdoblja počeka. Razdoblje počeka je vremenski period u kojem se glavnica ne naplaćuje, ali se kamate svejedno

²⁹ Katunarić, A.: *Banka - principi i praksa bankovnog poslovanja*, 241.

zaračunavaju i naplaćuju na mjesečnoj bazi. Nakon tog razdoblja, glavnica se otplaćuje u jednakim polugodišnjim rata, ponekad je slučaj da se otplaćuje u godišnjim, mjesečnim ili kvartalnim ratama. Rok otplate investicijskog kredita je od nekoliko godina pa do dvanaest godina kod kompleksnijih investicija. Uz razdoblje počeka kao načina otplate kredita, postoji i *balloon payment* koji se u današnje vrijeme nešto rjeđe koristi. *Balloon payment* podrazumijeva da se na kraju kredita otplati cijela glavnica ili znatan dio glavnice, budući da su tijekom trajanja kredita mjesečne rate sadržane od manjeg dijela glavnice i kamata dok se preostala glavnica plaća u jednokratnom iznosu na kraju roka otplate.

Kako bi se banka osigurala, kao kolaterale koristi mjenice i zadužnice, buduće prihode, depozite, prijenos potraživanja, garancije države i banaka. Koristi se i hipotekama na kreditiranim objektima, odnosno, koristi se pravima koja je stekla na imovini koja se financira putem kredita. Međutim, često je slučaj da takav kolateral nema neku vrijednost u slučaju da se izabere pogrešna investicija, zato se onda u većini slučajeva koriste gore navedeni instrumenti osiguranja.

2.2.3. Projektni kredit

Projektni kredit, odnosno, projektno financiranje je poseban način financiranja velikih i skupocjenih projekata. Temelji se na novčanom toku koji sami projekti ostvaruju. Kako bi se ovaj način financiranja projekata omogućio u obzir se moraju uzeti različiti rizici poput rizika izgradnje, prihoda i upravljanja. Uporaba ovog kredita se očituje u financiranju zdravstvenih institucija, prometnica, marina, zatvora, telekomunikacija, vodoopskrbnih i kanalizacijskih infrastruktura i slično. Projekti koji se financiraju projektnim kreditom su uobičajeno kompleksni i zahtjevni, traju duže vrijeme, zahtijevaju više izvora financiranja i donose velike rizike. Uz to, potrebna je i kompleksnija dokumentacija, posebna znanja i vještine. Stoga, kod ovakvog financiranja se udružuje više ulagača jer samo jedan ulagač ne može sam snositi sve navedeno što ovaj kredit zahtjeva.

Nakon što se projekt ostvari, njegov uspjeh se mjeri prihodom koji je ostvario, a ne vrijednošću objekta. Također, kako bi projekt bio isplativ i uspješan u njegovoj provedbi mora postojati usklađen međusobni rad između dobavljača, izvođača radova, ulagača i svih strana koje su uključene u projekt. Česti su slučajevi da se i država uključi u financiranje, to jest, da postoji državna potpora. Uz sve navedene strane koje su uključene u projekt, isto tako se mogu uključiti i poslovni subjekti, različiti fondovi (mirovinski, nekretninski), domaće i strane banke. Sponzori projekata su sudionici koji su zapravo nositelji projekta te su oni glavni kod

organiziranja i vođenja samog projekta. Oni ostvaruju udjele u projektu na temelju svog ulaganja u projektno društvo, a kreditori koji su omogućili razne načine financiranja ostvaruju potraživanja prema projektnom društvu.

Projektno društvo je u ovom slučaju jedini zajmoprimac. Uzimajući u obzir da projekt ostvaruje prihod onda kada se projekt ostvari, taj prihod je primarni izvor otplate svih ulaganja, a kolaterali su sekundarni, ukoliko uopće postoje. Neki od instrumenata koji se koriste pri financiranju su: zadužnice, komercijalni papiri, bankovni krediti, sindicirani krediti, obveznice, državna potpora, garancije.

2.2.4. Građevinski (konstrukcijski) kredit

Građevinski ili konstrukcijski kredit je dugoročan način financiranja za kupnju posjeda i svih vrsta objekata koji imaju veze s njim. Kod ove vrste kredita kolateral može biti nekretnina koja je na zemljištu, no to ne mora uvijek biti slučaj. Ukoliko se odluči da kolateral bude nekretnina onda se tu radi o hipotekarnom kreditu. Konstrukcijski kredit se koristi u izgradnji kuća, obnovi kuća ili nekih nekretnina, kupnji posjeda te pripremanju istih za daljnje radove, kupnji stanova za daljnje prodavanje, kupnji hotelskih objekata ili drugih smještajnih objekata. Kako bi se takvi objekti izgradili, njihovo financiranje se omogućuje na dva načina. Prvi način je da se odobre dva kredita, odnosno, prvo se korisniku kredita odobrava kredit za izgradnju kao kreditna linija. Kreditna linija je financijski instrument koji korisniku kredita omogućuje korištenje financijskih sredstava prema potrebi, ali do iznosa limita.

Nadalje, nakon odobrenja kreditne linije, odobrava se hipotekarni kredit koji služi za vraćanje građevinskog. Ova dva kredita mogu biti odobrena od jednog kreditora ili dva različita. Ukoliko je slučaj da su dva različita kreditora, tada se prvo odobrava drugi kredit koji je dugoročniji jer je kreditor onda siguran da će mu kredit biti isplaćen kada se određeni objekt izgradi. Druga vrsta kredita koja se odobrava se naziva kombiniranim kreditom koji se koristi u dvije etape. Prvi građevinski kredit se pretvara u dugoročni kredit onog trenutka kada se izgradnja objekta dovrši. Vrijeme korištenja kredita se usklađuje s vremenom koje je potrebno za pripremu terena i izgradnju objekta. Najčešće to vrijeme korištenja traje godinu dana, a samo u posebnim slučajevima koji nisu česti, traje dvije godine. Kredit se koristi periodično što znači da ga korisnik ili izvođač radova koristi prema građevinskim stadijima koji su provjereni od kreditorovih nadzornika.

Sredstva naplate kredita mogu biti kako je već navedeno nekretnina na zemljištu, no to nije uvijek slučaj. Nadalje, to mogu biti mjenice, garancije, zadužnice, garancije druge banke i

osobna jamstva korisnika kredita. Uvjeti kredita ovise o kvaliteti i potpunosti dokumentacije, o „čistoći“ vlasništva, o kreditnoj sposobnosti dužnika, LTV – u i kvaliteti kolaterala, o iznosu i roku kredita.³⁰ LTV ili *Loan – to – Value* je omjer između iznosa kredita koji dužnik traži i vrijednosti imovine ili zalogu koji se koristi kao osiguranje za taj kredit. Prednost ovog kredita leži u tome što ima manje kamate jer se ne mora odmah na početku uzeti cjelokupni iznos kredita, već se prema potrebi koristi kreditna linija, a kamate se plaćaju samo na iznos koji se stvarno iskoristio za pojedini stadij izgradnje.

Način otplaćivanja kredita je da se otplaćuje nakon izgradnje, periodično iz prihoda prodaje objekata ili najma nekretnina ako im je to namjena. Postoji nekoliko podvrsta građevinskog kredita, a one su krediti za pripremu zemljišta, krediti unaprijed, krediti za komercijalne svrhe, krediti za stambene građevine. Krediti za pripremu zemljišta je vrsta kredita koja se odobrava obično za veće stambene projekte. Koriste se za financiranje aktivnosti kao što su uređenje vlasničkih odnosa, izgradnja pristupnih cesta i ulica te plaćanje komunalnih priključaka. Krediti se vraćaju kroz prihod od prodaje zemljišta drugim investitorima ili se uključuju u kredit za građevinske radove.

Zatim, kod kredita unaprijed građevinskim izvođačima se osiguravaju sredstva koja oni koriste za kupnju i obradu zemljišta, uređenje vlasničkih odnosa te za otplatu arhitekata. Krediti se otplaćuju iz građevinskog kredita, odnosno, iz prve rate tog kredita. Sljedeća podvrsta su krediti za komercijalne svrhe koji se koriste pri izgradnji hotela, poslovnih prostora, trgovačkih centara i sličnih objekata. Zadnja podvrsta su krediti za stambene građevine koji kako sam naziv kaže služe za izgradnju stambenih zgrada ili kuća. Važno je spomenuti da banke financiraju čak do 70% vrijednosti ulaganja kada se radi o izgradnji poslovnih prostora i stambenih objekata, a ostalih 30% je udio dužnika. Taj udio može biti zemljište na kojem se gradi objekt ili može biti novac.

2.2.5. Sindicirani kredit

Sindicirani kredit je kredit koji ima dugi rok otplate te je ujedno i jako velik pa shodno tome dužniku se onda zajednički odobrava kredit od strane više kreditora koji su udruženi u sindikat kreditora. Kredit financira skupina financijskih institucija pa tako onda svaka institucija financira određene iznose kredita po dogovoru uz određene uvjete i prema jednoj dokumentaciji. Sudionici u kreditu odgovaraju pojedinačno svaki za svoj dio kredita, no svi

³⁰ Ibidem, 171.

moraju pod istim uvjetima financirati kredit. Ovaj kredit mogu koristiti velika, srednja i mala poduzeća pa čak i država kada ima neki kompleksniji projekt. Također, kredit se koristi i kod financiranja preuzimanja poduzeća.

S obzirom na to da je ova vrsta kredita velika, samim time nosi i veliki rizik stoga ukoliko je samo jedan kreditor, veliki rizik ga može ugroziti te onda on može odustati od odobravanja kredita. Upravo zbog toga, glavni cilj kreditora je da u tom slučaju raspodjele rizik neplaćanja kredita raspodjelom kredita između više kreditora i tako smanje svoju izloženost prema jednom korisniku kredita. Jedna banka vodi proces odobravanja kredita pa tako banke mogu odobriti i više kredita, uz to manji su troškovi. Kako jedna banka vodi proces odobravanja, korisniku kredita je zaduženje lakše jer dogovara samo jedan kreditni ugovor s jednom bankom koja pokriva cijelu skupinu banaka, umjesto dogovaranja više ugovora s više banaka. Dodatno, smanjuje se potrebno vrijeme za ugovaranje kredita i smanjuje se količina dokumentacije. Takva banka se naziva i vodećom bankom jer zastupa ostale banke u poslovima pregovaranja i ugovaranja kredita, a ostale banke potpisuju ugovor.

Ukoliko korisnik kredita dobije sindicirani kredit, njemu se tada povećava kreditni rejting i konkurentnost te mu to pomaže u budućnosti u daljnjem financiranju. Što se tiče broja sudionika u kreditiranju korisnika, odnosno, kreditora, njih može biti od dva do sto. Ponekad je moguća situacija gdje može biti i tisuću pa čak i više od tisuću kreditora. Najveći dio kredita financira vodeća banka koja je ujedno banka korisnika kredita. Ovu vrstu kredita uglavnom odobravaju banke, no mogu se uključiti različiti fondovi te osiguravajuća poduzeća. Uz ugovor o sindiciranom kreditu, važno je spomenuti i informacijski memorandum koji se temelji na detaljnoj analizi dužnikovog poslovanja, njegovih financijskih podataka te na podacima o dosadašnjim zaduživanjima. Informacijski memorandum pripremaju banke uz dužnikovu pomoć te se on šalje mogućim članovima sindikata.

Postoje u sindikatu stariji i mlađi članovi. Starijim članovima je zadaća da ugovore kredit dok je mlađim članovima zadaća da samo financiraju kredit. Odobravanje sindiciranog kredita traje duži vremenski period, uobičajeno je do nekoliko tjedana, no ponekad to može trajati i mjesecima jer se provodi u više faza. U praksi kreditori znaju prodati svoj udio u sindiciranom kreditu iz različitih razloga, a neki od tih razloga su zarada, oslobađanje kapitala za nove plasmane ili kada dužnik upadne u krizu. Također, male banke imaju mogućnost sudjelovati u sindiciranim kreditima jer na taj način se mogu probiti na tržišta koja su bila namijenjena samo velikim bankama.

2.2.6. Dugoročni kredit za trajna obrtna sredstva

Ovu vrstu kredita banke odobravaju poslovnim subjektima kojima je potrebno više od jedne godine da od nabave sirovina, kroz proizvodni proces stvore gotov proizvod na temelju čije prodaje bi se naplatila potraživanja. Kredit se koristi jednom ili periodično te se može isplatiti na račun dužnika ili se uplaćuje dobavljaču na temelju ugovora ili računa. Rok vraćanja kredita je od pet do sedam godina. Kolaterali koji se koriste kod ovog kredita su police osiguranja, mjenice i zadužnice, založno pravo na nekretnine.

2.3. Ostale vrste kredita

U ostale vrste kredita se ubrajaju kredit za obrtna sredstva, kredit za premošćivanje, kreditna linija, veliki i milijunski krediti, prekoračenje po poslovnom računu poduzeća, revolving kreditni sporazum te na kraju fiducijarni kredit. U nastavku rada svaka vrsta navedenih kredita će se objasniti. Za početak, kredit za obrtna sredstva banka odobrava korisnicima kojima je potreban stabilan novčani priljev za njihovo poslovanje. Svrha ovih kredita je da omogućе formiranje stalne obrtne imovine (stalnih obrtnih sredstava) kada ih poduzeće ne može priskrbiti iz vlastitih izvora.³¹ Poslovni subjekti ovu vrstu kredita koriste za proizvodnju, nabavu sirovina i ostale aktivnosti u svakodnevnom poslovanju. Koriste se prema potrebi. Rok otplate je do godinu dana, a koliki će se iznos odobriti ovisi o mjesečnim prihodima i prosječnim obrtnim sredstvima poduzeća u zadnjoj godini.

Kolateral za kredit za obrtna sredstva su mjenice. Zatim, slijedi kredit za premošćivanje ili *bridge loan* kako se još naziva je kratkoročni kredit koji uobičajeno ima rok otplate do mjesec dana. Vrlo lako i brzo banka odobrava ovaj kredit, uglavnom se odobravanje odvija unutar dvadesetčetiri sata te ga mogu koristiti i fizičke i pravne osobe. Svrha ovog kredita je da se korisniku omogući novac koji je potreban do vremena ostvarenja nekog posla, odnosno, do priljeva većeg novca. S obzirom da su u većini slučajeva namjena kredita i izvor iz kojeg će se on otplatiti povezani, ali potrebe za financiranjem i vrijeme do određenog priljeva financijskih sredstava neusklađeni, ovim kreditom se to vrijeme premošćuje.

Sredstva osiguranja kredita kod vraćanja su imovina, hipoteke na stambene i poslovne objekte te ugovori kojima korisnik kredita bude ostvario dobit. Iako su kamate i troškovi za kredit nešto viši to ne predstavlja korisnicima kredita problem jer ukupni trošak kredita nije toliko velik s obzirom da je kratkoročan. Kreditna linija je usmeni ili pisani sporazum kojim

³¹ Marković, I.: *Financiranje - Teorija i praksa financiranja trgovačkih društava*, 170.

banka obećava da će korisniku staviti na raspolaganje dogovoreni iznos kredita određivanjem limita – gornje granice do koje će on u utvrđenom roku koristiti sredstva linije po vlastitom nahođenju.³² U praksi najčešća primjena kreditne linije je održavanje likvidnosti korisnika iste, financijska sredstva se koriste brzo na zahtjev ili banka obavještava korisnika da je linija aktivirana. Kako se kreditna linija koristi prema potrebi, korisnik plaća kamatu na iskorišteni dio novca, a na onaj neiskorišteni dio plaća naknadu iz razloga što banka liniju drži otvorenom. Kod ove vrste ne postoje sredstva osiguranja stoga se ona samo odobrava provjerenim i kvalitetnim korisnicima.

Nadalje, veliki i milijunski krediti se odobravaju od strane banke pojedincima ili skupini povezanih osoba, pojedinim geografskim regijama ili pojedinim gospodarskim sektorima. Postojanje ovog ograničenja odobravanja kredita leži u tome da se banke zaštite od prevelikog kreditnog rizika prema jednoj osobi, pojedinog sektora ili regije. Za velike i milijunske kredite se može reći kako su oni vrsta kredita koji se odobravaju pojedincima ili skupinama povezanih ljudi čiji limit ide iznad prihvatljivog rizika za banku. Na hrvatskom tržištu kredita, za ovu vrstu se mora obavještavati Hrvatska Narodna banka.

Sljedeća podvrsta je prekoračenje po poslovnom računu poduzeća te se to smatra kratkoročnim kreditom jer je rok otplate od šest do dvanaest mjeseci. U Hrvatskoj ovi se krediti odobravaju poslovnim subjektima koji kod svoje banke imaju poslovni – transakcijski račun. Omogućava se poduzećima da uđu u takozvani „minus“ na računu, a koristi se za financiranje priljeva i odljeva poduzeća koja nisu u ravnoteži. Otplata ovog kredita je vrlo slična kao i otplata kod dozvoljenog minusa građana, svakom uplatom na račun se kredit otplaćuje, odnosno, „minus“ se pokriva. Kamata se plaća na iskorišteni dio, a za neiskorišteni dio se plaća naknada za rezervaciju sredstava, takav slučaj je i kod kreditne linije. Depozit, mjenice, zadužnice, police osiguranja i druga sredstva služe kao sredstvo osiguranja vraćanja kredita.

Potom slijedi revolving kreditni sporazum koji također dijeli neke sličnosti s kreditnom linijom, no u ovom slučaju banka ima obvezu prema korisniku kredita omogućiti mu korištenje novčanih sredstava u bilo kojem trenutku kada korisnik to poželi. Korisnik može ovaj kredit koristiti periodično ili sve odjednom. Kako vraća dug banci tako opet ima mogućnost korištenja sredstava do limita. Ovakva vrsta kredita je uglavnom srednjoročna do pet godina kada ga koriste poduzeća za svoje poslovanje. Isto tako može biti i kratkoročna jer se koristi periodično, a vraća se onda kada je korisnik u mogućnosti. Rok otplate je do godinu dana. Uzimajući u obzir da banka mora u svakom trenutku biti spremna da omogući korisniku novac kada on

³² Leko i Stojanović, *Financijske institucije i tržišta*, 175.

poželi, tu se onda javlja veliki rizik za banku jer ona mora omogućiti novac i u situacijama kada ga ni sama nema. Na kraju, tu je fiducijarni kredit koji banka odobrava za račun i na rizik ulagača, ali u svoje ime. Ulagáč povjerava svoja finansijska sredstva banci, a banka onda plasira ta sredstva trećoj strani. Banka snosi administrativni rizik, a fiducijarni kreditor snosi kreditni rizik.

2.4. Kreditni rizik

Kreditni rizik je postojanje vjerojatnosti da dužnik koji je sklopio kreditni ugovor s bankom i koji koristi kredit neće ispuniti svoje obveze, odnosno, neće podmiriti svoj dug prema banci te je ujedno ova vrsta rizika i najrizičnija vrsta rizika za banku. Uzimajući u obzir da banka najviše ostvaruje dobit zbog kredita, odnosno, kamata koje dužnici plaćaju svaka nemogućnost otplate duga i kamata se loše odražava na bankarsko poslovanje. Postoji nekoliko vrsta kreditnog rizika, a to su rizik suprotne ugovorne strane, koncentracijski rizik, rizik namire i dugoročni kreditni rizik izdavatelja.

Govoreći o riziku suprotne strane, misli se na pojavu rizika kod oblika financiranja izvan uređenog tržišta. Takvi oblici financiranja obuhvaćaju repo transakcije gdje je korisnik kredita istovremeno i prodavatelj vrijednosnica koje služe kao sredstvo osiguranja naplate, a kupac je istovremeno i kreditor, zatim depozite, transakcije pozajmljivanja vrijednosnih papira. Koncentracijski rizik podrazumijeva izloženost prema jednoj osobi ili grupi, bila ona izravna ili neizravna. Također, tu se podrazumijeva i skup izloženosti koje povezuju na primjer, isti gospodarski sektor ili geografsko područje te to može dovesti do ugrožavanja poslovanja.

Rizik namire je mogućnost nerealizacije transakcija prema dogovoru. Zadnja vrsta rizika koja se javlja je dugoročni kreditni rizik izdavatelja te on podrazumijeva da izdavatelj vrijednosnog papira ne bude ispunio svoje ugovorne obveze.

3. Trošak kreditiranja

U ovom poglavlju će se govoriti o troškovima kreditiranja kod banaka. Takvi troškovi obuhvaćaju sve troškove koji nastaju prilikom korištenja kredita te oni uključuju kamate koje podrazumijevaju naknadu za korištenje kredita kroz određeno vrijeme. Nadalje, tu su razni administrativni troškovi poput naknada za obradu kredita i proces odobravanja kredita koji uključuje razne službe unutar banaka. Oni najvažniji troškovi kod kreditiranja su kolaterali vraćanja kredita, odnosno, sredstvo osiguranja vraćanja kredita što označava banci sigurnost naplate svog potraživanja od korisnika kredita.

Kolateral je uobičajeno sekundarno sredstvo naplate kredita jer se prvo kredit naplaćuje iz primanja korisnika, no ukoliko to nije moguće tada na snagu stupa naplata iz sredstva osiguranja. Postoje razna sredstva osiguranja, a ona najčešće korištena su obrađena u nastavku rada. Drugi najvažniji trošak kreditiranja su kamate. Visina kamate ovisi o kamatnoj stopi i iznosu samog kredita. Kamatna stopa može biti fiksna i promjenjiva.

Kod fiksnih kamatnih stopa je slučaj da se one ne mijenjaju tokom kreditnog razdoblja stoga na banku pada rizik promjene kamatne stope. Druga vrsta su promjenjive kamatne stope koje se nazivaju varijabilnim ili fluktuirajućim stopama što znači da se tokom kreditnog razdoblja često kamatna stopa mijenja. Prema podacima s HNB-a postoje još četiri vrste kamatnih stopa, a to su interkalarne kamatne stope, nominalne kamatne stope, efektivne i zatezne kamatne stope.³³ Navedene kamatne stope su dalje u radu detaljnije objašnjene kao i njihov način primjene.

3.1. Kolaterali vraćanja kredita

Kao što je prije spomenuto, kolateral je zapravo sredstvo osiguranja vraćanja kredita, drugim riječima, ukoliko dužnik nije u mogućnosti otplatiti svoj dug iz primarnog izvora poput prihoda od svoje djelatnosti, tada nastupa na snagu naplata putem kolaterala koji je sekundarni izvor naplate. Pri odobrenju kredita banka je primorana zakonom provjeriti dužnikovu kreditnu sposobnost, kvalitetu i vrijednost kolaterala te nakon toga se kredit može odobriti. Odobrenjem kredita banka ima zadatak da cijelo vrijeme dokle traje kreditni ugovor prati dužnikovo poslovanje i da održava kvalitetu sredstava osiguranja vraćanja kredita. Dužnik je u mogućnosti

³³ <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/kamatne-stope> (pristupljeno: 21.05.2024.)

kao kolateral za svoj kredit dati svoju imovinu kojom se banka u slučaju neplaćanja, naplati. Hrvatske banke u praksi odobravaju nekoliko vrsta sredstava osiguranja vraćanja kredita, a to su: garancije i jamstva, cesija, asignacija i preuzimanje duga, mjenice, police osiguranja, fiducijarno vlasništvo, založno pravo, komercijalni papiri, administrativna zabrana, budući priljevi na račun i obične i bjanko zadužnice.

Govoreći o garancijama i jamstvima, kod garancija se garant obvezuje banci da će joj on podmiriti dug dužnika, ukoliko joj dužnik sam ne vrati, a kod jamstava je slučaj da jamac jamči za dužnika da će on otplatiti dug, no ukoliko dužnik to ne učini tada je to obveza jamca. Nadalje, cesija je prenošenje obveza s jednog vjerovnika na drugog, novog vjerovnika. Kod asignacije asignant ovlašćuje drugu osobu, asignata da za njezin račun izvrši nešto trećoj osobi, asignataru, a ovoga ovlašćuje da to izvršenje primi.³⁴ Preuzimanje duga je slučaj kada preuzimatelj preuzima dug umjesto korisnika kredita uz pristanak banke.

Sljedeći instrument koji banka koristi je mjenica. Mjenica može biti vlastita, avalirana i trasirana. U slučaju vlastite mjenice izdavatelj mjenice postaje glavni dužnik banci te se on obvezuje za isplatu tog duga, kod avalirane mjenice jamac je dužan mjenični iznos ili barem dio iznosa isplatiti. Na kraju tu je i trasirana mjenica kod koje osoba koja izdaje mjenicu predaje obvezu plaćanja iznosa drugoj osobi ili takozvanom akceptantu. Zatim, policama osiguranja banka odobreni kredit osigurava kod osiguravajućih društava. Fiducijarno vlasništvo podrazumijeva prenošenje vlasništva dužnika nad pokretninama, nekretninama i ostalom imovinom koju posjeduje kako bi se osigurao kreditni dug. Založnim pravom banka ima pravo kreditni dug namiriti založenom imovinom, odnosno, njenom vrijednošću. Založiti se mogu nekretnine, vozila, plovila, vrijednosni papiri, oprema, udjeli u investicijskim fondovima i slično. Dalje postoje komercijalni papiri koji su isto tako sredstvo osiguranja, pod komercijalnim papirima se smatraju skladišnice i teretnice te je u njih uključeno pravo na robu koje banka u slučaju neotplaćivanja duga stječe.

Administrativna zabrana je izjava potvrđena od strane korisnika da se kredit naplaćuje iz njegove mjesečne plaće i drugih primanja ako ih ima. Što se tiče budućih priljeva na račun, oni se također nazivaju i priljevima od naplate potraživanja, kod njih je slučaj da se kredit odobrava obično kao postotak tih potraživanja između 80% i 90%, odnosno, od trenutka izdavanja računa pa do naplate računa. Zadnja vrsta kolateralu kojima se služe hrvatske banke su obične i bjanko zadužnice kojima korisnik kredita daje potvrdu i pravo banci da ovrši, to jest, zaplijeni njegova novčana sredstva na računu kako bi se podmirio dug. Krediti mogu biti osigurani kolateralom,

³⁴ Leko i Stojanović, *Financijske institucije i tržišta*, 179.

ali i ne moraju. Oni koji su osigurani podrazumijevaju da postoji zalog neke imovine dužnika, a oni koji nisu osigurani nemaju nikakvu založenu imovinu te se temelje na ugledu dužnika i njegove financijske moći.

3.2. Vrste kamata kod bankovnih kredita

Svaki kredit ima svoju cijenu, točnije, ima kamatu koja se mora mjesečno uz glavnicu plaćati. Kamata je cijena koju kreditna institucija naplaćuje za korištenje sredstava odobrenog kredita, odnosno, cijena koju kreditna institucija plaća za sredstva koja potrošač ulaže kao depozit/štednju.³⁵ Visina kamate ovisi o iznosu odobrenog kredita, o roku na koji se odobrava kredit, o metodama kojima se obračunava kamata te o visini kamatne stope. Ono o čemu ovisi je konkurencija, stopa inflacije, vrsta kredita, rok na koji se kredit odobrava i drugi faktori. Sukladno tomu, kamatne stope su fiksne i promjenjive. Govoreći o fiksnim kamatnim stopama, one se za vrijeme dokle kredit traje ne mijenja pa tako na banku pada rizik promjene kamatne stope.

S obzirom na to da se ove kamatne stope ne mijenjaju, korisnici kredita će izabrati fiksne stope jer ne mogu porasti, znaju ostale troškova financiranja te također im je poznata buduća vrijednost kredita kojeg otplaćuju. Druga vrsta su promjenjive kamatne stope, još se nazivaju varijabilnim ili fluktuirajućim stopama. Kod ove vrste kamatna stopa nije utvrđena, već se često mijenja tijekom ugovornog perioda. Njihova najčešća primjena kod dugoročnih i srednjoročnih kredita, a kod kratkoročnih se toliko ne primjenjuju jer su kod njih kamatne stope fiksne iz razloga što se zna koji su izvori financiranja i koji su im rokovi.

Prema podacima HNB-a postoje još četiri vrste kamatnih stopa, a one su: interkalarna kamatna stopa, nominalna kamatna stopa, efektivna kamatna stopa (EKS) i zatezna kamatna stopa. Interkalarna kamatna stopa se izračunava i počinje naplaćivati onda kada se kredit odobri korisniku do trenutka kada korisnik plaća prvu ratu. Zatim, nominalna kamatna stopa služi za obračun kamata te se uglavnom iskazuje godišnje, odnosno, kao godišnja kamatna stopa. Ukoliko se koristi za kratkoročne kredite, za kraća vremenska razdoblja potrebno ju je preračunavati. Praksa je da se ova kamatna stopa ugovara kao fiksna ili promjenjiva. Efektivna kamatna stopa ili EKS je stopa koja za cilj ima prikazati transparentnost i omogućiti lakšu komparaciju uvjeta kod odobravanja kredita u bankama. Kako bi se izračunala uz nominalnu kamatnu stopu se dodaju i naknade koje se moraju plaćati pri odobrenju kredita te se na taj način onda prikazuje stvarnija cijena cjelokupnog kredita.

U suštini, EKS omogućava potencijalnom korisniku kredita cjelokupnu informaciju na osnovi koje se mogu usporediti ponude kredita da bi se došlo do odluke o onom koji najbolje odgovara korisnikovim mogućnostima. Zadnja vrsta je zatezna kamatna stopa koja se naplaćuje

³⁵ <https://www.hnb.hr/o-nama/zastita-potrosaca/bitne-informacije/kamate> (pristupljeno: 21.05.2024.)

ukoliko se obveze ne plaćaju prema dogovorenom ugovoru. Način na koji se kamatne stope obračunavaju su putem složenog i jednostavnog kamatnog računa te se mogu plaćati na kraju razdoblja (dekurzivno) ili na početku razdoblja (anticipativno).

4. Analiza zaduženosti građana i poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj

U ovom djelu završnog rada izvršit će se analiza zaduženosti građana Republike Hrvatske i poslovnih subjekata koji posluju u njoj. Također, analizirati će se i ukupni dug države te koliki postotak od ukupne zaduženosti snose poslovni subjekti i građani. Obradeni podaci su pronađeni na stranicama Hrvatske Narodne Banke i Financijske agencije. FINA je tijelo koje izvršava poslove ovrha nad novčanim sredstvima poslovnih subjekata i fizičkih osoba, odnosno, građana.

Za početak analizirati će se ukupni dug države koji se sastoji od nekoliko faktora poput investicijskih fondova osim novčanih, drugih financijskih posrednika, pomoćnih financijskih institucija te osiguravajućih društava i mirovinskih fondova. Za potrebe ove analize uzet će se samo tri faktora koja su za ovu analizu i najvažnija, a to su opća država koja se sastoji od središnje i lokalne države te fondova socijalne sigurnosti, uz opću državu tu su poslovni subjekti i građani.

Tablica 2. Prikaz duga opće države, poslovnih subjekata i građana u razdoblju od 2020. – 2022. godine u postocima

	Postotak zaduženosti u 2020. godini	Postotak zaduženosti u 2021. godini	Postotak zaduženosti u 2022. godini
Opća država	18,0 %	17,5 %	16,3 %
Poslovni subjekti	31,2 %	30,6 %	33,9 %
Građani	49,6%	50,7 %	48,8 %
UKUPNO	100 %	100 %	100 %

Izvor: izrada autora prema podacima s HNB – a (pristupljeno: 25.06.2024.)

Prema podacima u tablici u promatranom razdoblju najveći postotak zaduženosti imaju građani. Najviši postotak iznosi 50,7% u 2021. godini dok je u 2020. manji za 1,10%, a u 2022. godini je manji za 1,9%. Dalje slijede poslovni subjekti koji su najveći postotak zaduženosti imali u 2022. godini od 33,9%, a najmanji u 2021. godini od 30,6%. U ovoj skupini se može primijetiti u odnosu na 2020. godinu lagani trend pada zaduženosti, no kasnije u 2022. godini se može primijetiti trend rasta. Najmanju zaduženost od ove tri skupine ima opća država. U 2020. godini opća država je bila najviše zadužena, postotak je iznosio 18,0% te se u sljedeće dvije godine primjećuje pad. U 2021. u odnosu na 2020. vidi se pad od 0,50%, a u 2022. godini

od 1,7% . Zaključak koji se može izvesti iz ove tablice je da su građani skupina koja je najviše dužna u odnosu na poslovne subjekte i opću državu te se to isto tako može vidjeti u daljnjim analizama zaduženosti građana koje ukazuju na lošu sliku ukupne zaduženosti cjelokupne države. Ovakva zaduženost je razumljiva s obzirom na to da su građani skupina koja koristi najviše raznolike vrste kredita kako bi si osigurali dodatni izvor financiranja iz različitih potreba i razloga zbog nemogućnosti vlastitog financiranja koja je između ostalog uzrokovana i inflacijom i niskom kupovnom moći.

Nadalje, slijedi analiza zaduženosti građana po vrstama kredita u Hrvatskoj u razdoblju od tri godine, zatim analiza zaduženosti po županijama te na kraju zaduženost poslovnih subjekata po veličini organizacije.

Tablica 3. Prikaz zaduženosti građana u razdoblju 2020. - 2022. godine u kunama

Vrste kredita	Iznos u kunama 2020. godine	Iznos u kunama 2021. godine	Iznos u kunama 2022. godine
Stambeni krediti	60.208.279,00	65.822.196,00	72.971.378,00
Hipotekarni krediti	1.765.032,00	1.897.295,00	2.014.140,00
Kreditni za kupnju auta	376.665,00	289.056,00	188.156,00
Kreditni po kreditnim karticama	3.513.115,00	3.106.761,00	2.869.208,00
Prekoračenja po transakcijskim računima	5.980.560,00	5.704.578,00	5.517.136,00
Gotovinski nenamjenski krediti	48.924.003,00	49.566.032,00	51.101.381,00
Ostali krediti	7.754.395,00	7.556.724,00	7.538.846,00
UKUPNO	128.522.049,00	133.942.642,00	142.200.245,00

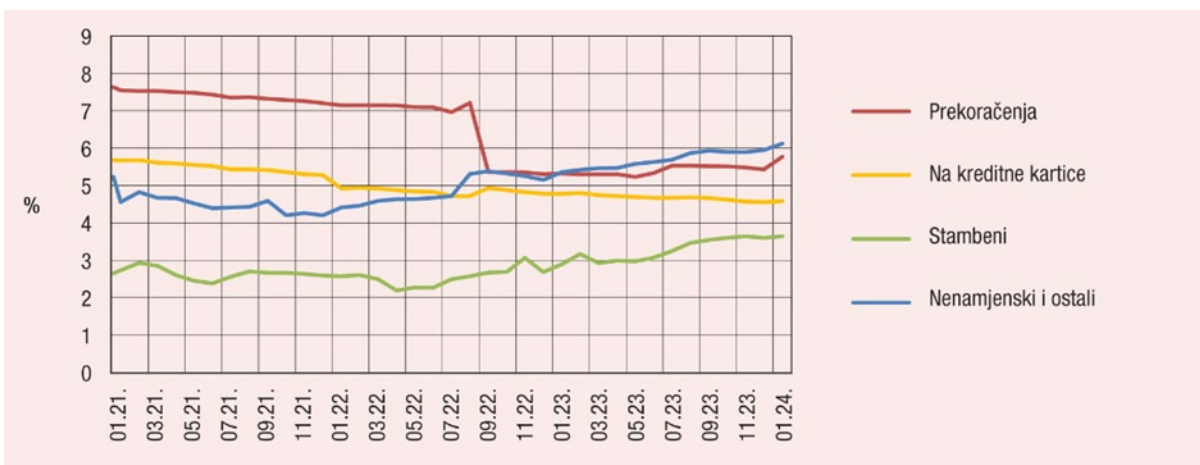
Izvor: izrada autora prema podacima s HNB - a (pristupljeno: 14.06.2024.)

Na temelju podataka iz tablice moguće je vidjeti kako u razdoblju od tri godine zaduženost građana raste. U 2020. godini ukupni dug je iznosio 128.522.049,00 kuna, u 2021. 133.942.642,00 kuna te u 2022. godini 142.200.245,00 kuna. Dug u 2021. u odnosu na 2020. godinu je porastao za 4,22%, a u 2022. u odnosu na 2020. dug je porastao za 10,64%. U sve tri godine je vidljivo kako su građani najviše koristili stambene kredite, zatim gotovinske nenamjenske kredite, ostale kredite te prekoračenja po transakcijskim računima. Što se tiče stambenih kredita, najviši iznos duga je u zadnjoj promatranoj godini te iznosi 72.971.378,00 kuna. U usporedbi sa 2020. godinom dug u 2022. godini je porastao 21,19%, a u usporedbi sa 2021. je trend rasta u pola manji i iznosi 10,86%.

Nadalje, kod gotovinskih nenamjenskih kredita također se vidi rast duga, najviši je u 2022. godini s iznosom od 51.101.381,00 kuna. U odnosu na 2020. godinu dug po nenamjenskim gotovinskim kreditima je porastao u 2022. godini za 4,45%, a u odnosu na 2021. porastao je za 3,09%. Kod ostalih kredita se može primijetiti trend pada zaduženja, najviši iznos duga je bio u 2020. godini od 7.754.395,00 kuna dok je najmanji bio u 2022. godini od 7.538.846,00 kuna. U usporedbi s 2020. godinom, dug u 2021. godini pada za 2,55% , a u 2022. pada za 2,78%. Zadnja najviše korištena vrsta kredita su bila prekoračenja po transakcijskim računima. Kod ove vrste također je vidljiv trend pada. Najviši iznos duga je bio u 2020. godini od 5.980.560,00 kuna, a najmanji u 2022. godini od 5.517,1363,00 kuna. U odnosu na 2020. godinu, dug u 2021. godini se smanjio za 2,55%, a u 2022. se smanjio za 2,78%. Ostale skupine kredita poput hipotekarnih kredita, kredita za kupnju auta i kredita po kreditnim karticama su korištene u manjoj mjeri te su stoga i iznosi zaduženja manji. No, kod hipotekarnih kredita prevladava trend rasta te se taj rast očituje najviše u 2022. godini gdje iznosi 2.014.140,00 kuna.

Uspoređujući s 2020. godinom dug je porastao za 14,11%, a u odnosu na 2021. godinu je porastao za 6,15%. Krediti za kupnju auta se tokom promatranog razdoblja također smanjuju, točnije najniži iznos duga je bio u 2022. godini od 188.156,00 kuna dok je najviši iznos bio u početnoj 2020. godini od 376.665,00 kuna. Stoga se može uvidjeti kako se u usporedbi s početnom godinom u 2022. godini iznos duga smanjio za 50,05%, a u 2021. godini iznos duga se smanjio za 23,26%. Posljednja korištena vrsta kredita su krediti po kreditnim karticama kod kojih je isto slučaj trend pada te je također najviši iznos bio 2020. godine od 3.513.115,00 kuna, a najniži iznos u 2022. godini od 2.869.208,00 kuna. Zaduzenje građana se u 2022. godini u odnosu na 2020. godinu smanjilo za 18,33%, a u 2021. u odnosu na 2020. se smanjilo za 11,57%.

Na temelju obrađenih podataka iz tablice dolazi se do zaključka da su građani Republike Hrvatske u velikoj mjeri zaduzeni kod banaka te da i dalje ukupan dug raste što znači da će i u budućnosti samo nastaviti rasti. Razlozi zaduzenosti građana su mnogobrojni, no glavni razlozi su niska kupovna moć, niske plaće, a životni standard i cijene rastu pa stoga su brojni građani primorani se zaduziti kako bi omogućili uvjete za život i ujedno ih na neki način olakšali.

Slika 1. Prikaz prosječnih kamatnih stopa za kredite kućanstvima
Izvor: HNB (pristupljeno: 21.05.2024.)

Na temelju prikazanog grafa koji sadržava informacije o kamatnim stopama od za tromjesečja od 2021. godine pa do 2023. ovdje će se u obzir uzeti najnovije informacije od mjeseca siječnja 2024. godine. Uzimajući to u obzir, može se vidjeti kako je kamatna stopa za prekoračenja po računu u prosjeku iznosila 5,77%, a kod kredita po kreditnim karticama je prosjek kamatnih stopa iznosio 4,58%. Nadalje, kod stambenih kredita prosjek kamatne stope u siječnju 2024. godine je iznosio 3,64% te kod nenamjenskih i ostalih kredita je to bio iznos od 6,12%.

Sljedeća tablica se temelji na pronađenim podacima iz 2024. godine te prikazuje stanje ukupno stanje duga potrošača prema županijama u eurima.

Tablica 4. Prikaz zaduženja građana u 2024. godini u eurima

Županija	Broj stanovnika	Broj dužnika	Iznos duga	Udio potrošača (dužnika) u broju stanovnika (%)
Grad Zagreb	767.131	42.507	785.009.168	5,54
Splitsko – dalmatinska	423.407	19.037	203.004.258	4,50
Zagrebačka	299.985	16.509	201.250.595	5,50
Osječko – baranjska	258.026	16.123	141.781.837	6,25
Primorsko – goranska	265.419	13.560	529.900.873	5,11
Sisačko- moslavačka	139.603	10.440	73.435.238	7,48
Istarska	195.237	9.506	99.626.783	4,87

Vukovarsko – srijemska	143.113	9.049	72.385.944	6,32
Brodsko – posavska	130.267	7.677	59.956.968	5,89
Zadarska	159.766	7.631	65.648.116	4,78
Varaždinska	159.487	7.484	68.199.696	4,69
Bjelovarsko – bilogorska	101.879	6.638	63.828.043	6,52
Koprivničko – križevačka	101.221	6.566	51.443.803	6,49
Međimurska	105.250	6.014	53.132.619	5,71
Karlovačka	112.195	5.838	49.306.064	5,20
Krapinsko – zagorska	120.702	5.415	59.805.644	4,49
Šibensko – kninska	96.381	4.710	41.494.970	4,89
Dubrovačko – neretvanska	115.564	4.620	48.658.022	4,00
Virovitičko – podravska	70.368	4.414	31.271.924	6,27
Požeško – slavonska	64.084	3.374	24.838.270	5,26
Ličko – senjska	42.748	2.167	15.421.330	5,07
UKUPNO	3.871.833	211.122	2.842.034.118	5,45

Izvor: izrada autora prema podacima s internetskih stranica Financijske agencije

Na temelju prikazanih podataka, najviši dug u 2024. godini po županijama ima grad Zagreb s iznosom od 785.009.168,00 eura, zatim ga slijedi Primorsko – goranska županija s dugom od 529.900.873,00 eura, nešto manje iznose oko 200 milijuna eura imaju Zagrebačka županija i Splitsko – dalmatinska. Na zadnjem mjestu je Osječko – baranjska županija s iznosom od 141.781.837,00 eura, dok sve ostale županije u Hrvatskoj imaju dug manji od 100 milijuna eura. Ukupan dug svih županija Republike Hrvatske iznosi 2.842.034.118,00 eura. Gledajući broj stanovnika županija i udio potrošača, odnosno, dužnika u broju stanovnika te uzimajući u obzir da je prosječni udio potrošača u broju stanovnika 5,45% može se uvidjeti kako pojedine županije prelaze taj udio. Županije koje prelaze udio od 5,45% su Grad Zagreb (5,54%), Zagrebačka županija (5,50%), Osječko – baranjska (6,25%), Sisačko – moslavačka (7,48%), Vukovarsko – srijemska (6,32%), Brodsko – posavska (5,89%), Bjelovarsko – bilogorska (6,52%), Koprivničko – križevačka (6,49%), Međimurska (5,71%) i Virovitičko – podravska (6,27%). Najviši broj dužnika je u gradu Zagrebu, a najmanji u Ličko – senjskoj županiji.

Sljedeće tablice sadrže podatke o zaduženosti mikro, malih, srednjih i velikih poduzeća koja posluju u Republici Hrvatskoj. Analiza se provodi u razdoblju od tri godine, točnije od 2020. do 2022. godine.

Tablica 5. Prikaz zaduženja mikro poduzeća u razdoblju od 2020. - 2022. godine u eurima

Vrste kredita	Iznosi u 2020. godini	Iznosi u 2021. godini	Iznosi u 2022. godini
Kreditni za obrtna sredstva	420.200.000,00	413.400.000,00	505.300.000,00
Kreditni za investicije	1.010.700.000,00	1.062.800.000,00	1.328.100.000,00
Ostali kreditni	282.300.000,00	314.800.000,00	317.500.000,00
UKUPNO	1.713.200.000,00	1.791.000.000,00	2.150.900.000,00

Izvor: izrada autora prema podacima s HNB-a (pristupljeno: 16.06.2024.)

Temeljem podataka iz tablice, iznos zaduženja kod mikro poduzeća raste kroz razdoblje od tri godine. Najviši iznos je bio u 2022. godini s iznosom od 2.150.900.000,00 eura, a najmanji iznos je bio u 2020. godini od 1.713.200.000,00 eura. U odnosu na 2020. godinu u 2021. dug je porastao za 4,54 %, a u 2022. godini je dug porastao za 25,55% što je za šest puta više u odnosu na 2021. godinu. Poduzeća su se najviše koristila kredite za investicije koji su u milijardama eura dok su kreditni za obrtna sredstva i ostali kreditni u milijunima eura.

Tablica 6. Prikaz zaduženja malih poduzeća u razdoblju 2020. - 2022. godine u eurima

Vrste kredita	Iznosi u 2020. godini	Iznosi u 2021. godini	Iznosi u 2022. godini
Kreditni za obrtna sredstva	789.000.000,00	876.800.000,00	1.005.700.000,00
Kreditni za investicije	1.483.800.000,00	1.434.300.000,00	1.522.100.000,00
Ostali kreditni	471.700.000,00	484.100.000,00	510.700.000,00
UKUPNO	2.744.500.000,00	2.795.200.000,00	3.038.500.000,00

Izvor: izrada autora prema podacima s HNB-a (pristupljeno: 16.06.2024.)

Podaci ukazuju kako mala poduzeća bilježe trend rasta duga u promatranom razdoblju. Najviši dug je iznosio u 2022. godini od 3.038.500.000,00 eura dok je najniži dug bio u 2020. godini od 2.744.500.000,00 eura. Tu se bilježi rast od 10,71%. U odnosu na 2021. godinu u 2022. godini dug je porastao za 8,7% te se u tom razdoblju od godinu dana vidi niži rast uspoređujući sa 2020. godinom. Poduzeća su najviše koristila kredite za investicije i kredite za obrtna sredstva. Dug za kredite za investicije iznosi u 2022. godini 1.522.100.000,00 eura dok u 2021. iznosi za 87.800.000,00 eura manje. Najniži dug je bio u 2020. u iznosu od

1.483.800.000,00 eura. Krediti za obrtna sredstva su bili najviši u 2022. godini u iznosu od 1.005.700.000,00 eura što je za 14,70% više u odnosu na 2021. godinu i za 27,47 % više u odnosu na 2020. godinu. Što se tiče ostalih kredita vidljiv je lagani rast duga u 2021. godini u odnosu na 2020. te se taj rast nastavlja i u 2022. godini.

Tablica 7. Prikaz zaduženja srednjih poduzeća u razdoblju 2020. - 2022. godine u eurima

Vrste kredita	Iznosi u 2020.	Iznosi u 2021.	Iznosi u 2022.
Kreditni za obrtna sredstva	1.002.200.000,00	945.800.000,00	991.500.000,00
Kreditni za investicije	1.136.300.000,00	1.022.800.000,00	1.155.300.000,00
Ostali krediti	707.100.000,00	799.900.000,00	770.600.000,00
UKUPNO	2.845.600.000,00	2.768.500.000,00	2.917.400.000,00

Izvor: izrada autora prema podacima s HNB-a (pristupljeno: 16.06.2024.)

Kod srednjih poduzeća je slučaj da je dug kredita za obrtna sredstva u 2020. godini bio najviši u iznosu od 1.002.200.000,00 eura te da u 2021. godini pada za 5,63% te i dalje drži trend pada iako znatno manji u 2022. godini u odnosu na 2020. za 1,07%. No, uspoređujući 2022. i 2021. godinu taj dug se povećao u 2022. godini za 4,83%. Krediti za investicije su i dalje najkorištenija vrsta kredita kod poslovnih subjekata, kod srednjih poduzeća dug je bio 1.155.300.000,00 eura u 2022. godini te je to ujedno i najviši iznos dok je u 2021. godini bio najniži u iznosu od 1.022.800.000,00 eura. U odnosu na 2020. godinu, dug za kredite za investicije u 2021. je pao za skoro 10%, točnije 9,99%, a u 2022. godini iznos raste za 1,67% dok u odnosu na 2021. godinu u 2022. raste za 12,95%. Ostali krediti bilježe trend rasta u 2021. i 2022. godini u odnosu na 2020. godinu, no u odnosu na 2021. godinu, 2022. bilježi trend pada od 3,67%. Što se tiče ukupnog duga srednjih poduzeća najviši je iznosio u 2022. godini od 2.917.400.000,00 eura, a najniži u 2021. godini u iznosu od 2.768.500.000,00 eura.

Tablica 8. Prikaz zaduženja velikih poduzeća u razdoblju 2020. - 2022. u eurima

Vrste kredita	Iznosi u 2020.	Iznosi u 2021.	Iznosi u 2022.
Kreditni za obrtna sredstva	1.524.900.000,00	1.393.500.000,00	1.760.200.000,00
Kreditni za investicije	1.146.000.000,00	1.175.600.000,00	1.468.000.000,00
Ostali krediti	1.408.500.000,00	1.449.200.000,00	2.313.400.000,00
UKUPNO	4.079.400.000,00	4.018.300.000,00	5.541.500.000,00

Izvor: izrada autora prema podacima s HNB (pristupljeno: 16.06.2024.)

Uzimajući u obzir podatke iz tablice, kod velikih poduzeća se može uvidjeti kako koriste sve tri vrste kredita više u odnosu na ostale vrste poduzeća zbog svoje veličine i potreba poslovanja. Ukupan dug je najviše iznosi u 2022. godini u iznosu od 5.541.500.000,00 eura dok je najmanji dug u 2021. godini od 4.018.300.000,00 eura. U odnosu na 2021. godinu dug je porastao za 37,91% u 2022. godini, a u odnosu na 2020. porastao je za 35,84%. Velika poduzeća najviše koriste ostale kredite što se vidi u iznosu 2022. godine od 2.313.400.000,00 eura. Kod te vrste je vidljiv trend rasta jer je dug porastao za 64,25% u 2022. u odnosu na 2020., a u odnosu na 2021. je porastao za 59,63%. Krediti za investicije bilježe trend rasta iz godine u godinu te je najviši iznos u zadnjoj promatranoj godini od 1.468.000.000,00 eura. Što se tiče kredita za obrtna sredstva u 2021. dug je bio najmanji od 1.393.500.000,00 eura, a najveći u 2022. godini od 1.760.200.000,00 eura. Vidljiv je trend rasta u 2022. godini u odnosu na 2020. za 15,43%, a u odnosu na 2021. vidljiv je rast za 26,32%.

Zaključno sa svim navedenim i analiziranim podacima, građani Republike Hrvatske su financijskim institucijama dužni oko dvije milijarde eura, dok su poslovni subjekti gledajući sve vrste subjekata ukupno dužni približno četrnaest milijardi eura. Zaduženost je iz godine u godinu rasla te se predviđa samo daljnji rast u budućnosti. S obzirom na mjesečne prihode građana i nisku kupovnu moć, ovakva velika zaduženost je razumljiva jer građani i poslovni subjekti bez dodatnog financiranja teško opstaju u svakodnevnom životu i svakodnevnim poslovnim aktivnostima.

Zaključak

Na kraju ovog završnog rada može se zaključiti kako je kreditiranje važan dio posla za banku s obzirom da na temelju kamata ostvaruje profit, no isto tako kreditiranje je važno i za poduzeća i građane jer im se omogućuje dodatni izvor novčanih sredstava. Uz to, mnoga istraživanja ukazuju na to kako krediti imaju povoljan utjecaj na ekonomski rast i razvoj upravo zato jer potiču proširenje raznih poslova i poduzeća te se time povećava njihova konkurentnost na tržištu. Čitatelj je proširio svoja znanja o vrstama kredita koje obuhvaćaju dugoročne, srednjoročne i kratkoročne kredite te o podvrstama koje spadaju pod navedene glavne vrste. Dugoročni krediti obuhvaćaju hipotekarne, investicijske, projektne, građevinske, sindicirane kredite te kredite za trajno obrtna sredstva te postoje i ostale vrste kredita.

Kratkoročni krediti obuhvaćaju eskontne kredite, reeskonte, akceptne i avalne kredite, kontokorentne, kratkoročne sezonske, revolving, lombardne, rambursne, potrošačko – konzumne kredite i kredite za povremena prekoračenja. Srednjoročni krediti su vrsta koja obuhvaća karakteristike dugoročnih i kratkoročnih, no kako ne postoje srednjoročna sredstva kojima bi se ova vrsta objasnila, objašnjavaju se namjenom koja se očituje u zalozima opreme, kreditima osiguravajućih društva i slično. Uz svako kreditiranje dužnika, dolazi i kreditni rizik koji podrazumijeva vjerojatnost da korisnik kredita neće podmiriti svoj dug prema banci, stoga je ova vrsta rizika i najrizičnija vrsta kredita za banku uz ostale spomenute rizike poput koncentracijskog rizika, rizika suprotne ugovorne strane, rizika namire i dugoročnog kreditnog rizika izdavatelja.

Nadalje, može se zaključiti kako je važno pri odobrenju kredita ugovoriti i kvalitetan kolateral kako bi se banka u slučaju da korisnik nije u stanju otplatiti dug, mogla naplatiti. Hrvatske banke kao kolaterale koriste razna sredstva, a neka su mjenice, komercijalni papiri, administrativna zabrana i ostala sredstva. Kao što se već navelo da uz kredit dolaze i kamate, čitatelj je saznao da postoje interkalarne kamate, zatezne kamate, nominalne kamate i efektivna kamatna stopa (EKS).

U zadnjem dijelu ovog rada može se zaključiti na temelju provedene analize kako su građani i poslovni subjekti Hrvatske u velikom dugu koji za građane iznosi oko dvije milijarde eura, a za poslovne subjekte približno četrnaest milijardi eura. Ovolika zaduženost je razumljiva s obzirom na životni standard, prosječnu plaću i ostale prihode te kupovnu moć obje skupine.

Bibliografija

Leko, Vlado, i Alen Stojanović. *Financijske institucije i tržišta*. Zagreb: Ekonomski fakultet – Zagreb, 2018.

Hudgins, C. Sylvia, i Peter S. Rose. *Upravljanje bankama i financijske usluge*. 8.izd. Zagreb: MATE d.o.o., 2015.

Cingula, Marijan, i Marina Klačmer Čalopa. *Financijske institucije i tržište kapitala*. Varaždin: Fakultet organizacije i informatike, 2009.

Mishkin, S. Frederic. *Ekonomija novca, bankarstva i financijskih tržišta*. 8.izd. Zagreb: Zagrebačka škola ekonomije i managementa, 2010.

Gregurek, Miroslav, i Neven Vidaković. *Bankarsko poslovanje*. Zagreb: RRiF plus d.o.o. za nakladništvo i poslovne usluge, 2011.

Domančić, Pavao, i Nikša Nikolić. *Monetarne funkcije i financiranje razvoja*. Split: Ekonomski fakultet, 1994.

Katunarić, Ante. *Banka – principi i praksa bankovnog poslovanja*. 3.izd. Zagreb: IZDAVAČKO INSTRUKTIVNI BIRO, 1981.

Marković, Ivan. *Financiranje – Teorija i praksa financiranja trgovačkih društava*. Zagreb: RRiF plus d.o.o. za nakladništvo i poslovne usluge, 2000.

Web izvori

HNB.hr: Informativna lista ponude kredita 2024.: <https://www.hnb.hr/informativna-lista-ponude-kredita-potrosacima> (pristupljeno: 08.05.2024.)

HNB.hr: Kreditna sposobnost 2020.: <https://www.hnb.hr/o-nama/zastita-potrosaca/bitne-informacije/kreditni/kreditna-sposobnost> (pristupljeno: 07.05.2024.)

RBA.hr: Kratkoročni krediti 2024.: <https://www.rba.hr/srednja-i-velika-poduzeca/financiranje/kratkorocni-kreditni> (pristupljeno: 05.05.2024.)

RBA.hr: Kreditni rizici 2024.: <https://www.rmf.hr/kreditni-rizici/416> (pristupljeno: 20.05.2024.)

Hrvatska poštanska banka: Stambeni krediti.: <https://www.hpb.hr/hr/stambeni-kreditni-34/34> (pristupljeno: 09.08.2024.)

Popis ilustracija

Slika 1 Prikaz prosječnih kamatnih stopa za kredite kućanstvima.....	37
Tablica 1 Prikaz maksimalno mogućih iznosa hipotekarnih kredita u RH	19
Tablica 2. Prikaz duga opće države, poslovnih subjekata i građana u 2020. godini u eurima.	34
Tablica 3. Prikaz duga opće države, poslovnih subjekata i građana u 2021. godini u eurima	Error! Bookmark not defined.
Tablica 4. Prikaz duga opće države, poslovnih subjekata i građana u 2022. godini u eurima	Error! Bookmark not defined.
Tablica 5. Prikaz zaduženosti građana u razdoblju 2020. - 2022. godine u kunama	35
Tablica 6. Prikaz zaduženja građana u 2024. godini u eurima	37
Tablica 7. Prikaz zaduženja mikro poduzeća u razdoblju od 2020. - 2022. godine u eurima.	39
Tablica 8. Prikaz zaduženja malih poduzeća u razdoblju 2020. - 2022. godine u eurima	39
Tablica 9. Prikaz zaduženja srednjih poduzeća u razdoblju 2020. - 2022. godine u eurima...	40
Tablica 10. Prikaz zaduženja velikih poduzeća u razdoblju 2020. - 2022. u eurima	40